

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з індійської філології

на тему:

**ЛЕКСИКО – ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ПРЕМЧАНДА
«НІРМАЛА» ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ**

Студента(тки) групи МПГін 58-19

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: мова гінді,

англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.067 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – гінді

Бойчук Надії Віталіївни

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Валігура О.Р.

Допущена до захисту

« ___ » _____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Валігура О.Р.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

Зміст

ВСТУП	1
1. ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД – ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ	6
1.1. Особливості перекладу художніх текстів.....	6
1.2. Основні проблеми перекладу художніх текстів.....	15
2. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЯ ПЕРЕКЛАДУ»	29
2.1. Перекладацькі трансформації при перекладі художнього тексту.....	29
2.2. Типи перекладацьких трансформацій.....	31
2.3. Проблема визначення поняття «Стратегія перекладу»	40
2.3.1. Погляди відомих перекладознавців на поняття «стратегії перекладу»	41
2.3.2. Основні етапи перекладацьких стратегій.....	42
2.3.3. Стратегія перекладу в текстах різних жанрів	44
3. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ	48
3.1. Зародження роману на хінді	48
3.2. Видатний індійський письменник Премчанд та його роман «Нірмала»...	53
3.3. Трансформації при перекладі роману «Нірмала».....	56
ВИСНОВОК.....	71
РЕЗЮМЕ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

У роботі досліджуються перекладацькі трансформації як спосіб досягнення еквівалентності при перекладі.

Проблема перекладацьких трансформацій як проблема теорії та практики перекладу традиційно викликає великий інтерес з боку як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, та набуває все більшої важливості.

Однак, незважаючи на наявність великої кількості робіт присвячених, проблемі перекладацьких трансформацій, серед вчених немає одностайності в визначенні поняття перекладацької трансформації.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку перекладознавчої науки існує необхідність систематизувати й обґрунтувати проблеми перекладу художніх текстів, оскільки лексичні, синтаксичні, стилістичні та інші мовні одиниці становлять найбільші труднощі у процесі досягнення еквівалентності перекладу. Це пояснюється відсутністю їхніх відповідників у мові перекладу, які б мали ті самі смислові, емоційні та стилістичні конотації, що й у тексті оригіналу. Більше того, дотепер у лінгвістиці, з одного боку, ще недостатньо визначені найефективніші способи перекладу художніх текстів, з іншого – відомі підходи до вивчення цього питання в перекладознавчій літературі різноманітні, а висновки науковців часом суперечливі. Крім того, виникає також необхідність встановлення, систематизації й обґрунтування набору перекладацьких трансформацій, притаманного для перекладу художніх текстів.

Метою роботи є визначення особливостей перекладу гіндімовних художніх текстів українською мовою шляхом встановлення інвентарю перекладацьких трансформацій, застосовуваних для їхнього еквівалентного перекладу. Досягнення цієї мети передбачало вирішення таких **завдань дослідження**:

- схарактеризувати й розмежувати поняття перекладу; систематизувати наукові підходи до його вивчення;

- з'ясувати визначення понять адекватність перекладу та перекладацькі трансформації;
- побудувати класифікацію перекладацьких трансформацій;
- зіставити гіндімовні художні тексти з їхніми перекладами на українську мову;
- виявити й обґрунтувати способи перекладу гіндімовних художніх текстів українською мовою;
- здійснити кількісний аналіз перекладацьких трансформацій гіндімовних художніх текстів українською мовою на основі обраного матеріалу.

Об'єктом роботи є перекладацькі трансформації при перекладі з мови гінді на українську.

Матеріалом дослідження є гіндімовний роман індійського письменника Премчанда «Нірмала».

Предметом дослідження є встановлення найтипівіших перекладацьких трансформацій, застосовуваних під час перекладу гіндімовної художньої літератури українською мовою. Для досягнення мети дослідження були використані загальнонаукові (абстрагування, узагальнення, формалізація, моделювання) та емпірико-теоретичні (аналіз, синтез) **методи**. Метод лінгвістичного спостереження й опису застосовано для систематизації та класифікації типів перекладацьких трансформацій. Зіставний метод залучено для виявлення специфіки застосування перекладацьких трансформацій шляхом порівняння перекладів аналізованого гіндімовного художнього тексту українською мовою. Опрацювання результатів дослідження проводилось з використанням кількісного аналізу, що дозволило визначити особливості функціонування перекладацьких трансформацій. Наукова новизна отриманих результатів та висновків полягає в тому, що вперше:

– систематизовано застосування лексико-граматичних перекладацьких трансформацій при перекладі художніх текстів з мови гінді на українську,

– уточнено поняття «переклад», його лінгвістичний статус та класифікаційні ознаки,

– виявлено найтипівіші перекладацькі трансформації, застосовувані у процесі перекладу гіндімовних художніх текстів на українську мову, які відкривають перспективи для подібних досліджень на матеріалі інших мов.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його основні положення і результати є певним внеском у теорію та практику перекладу; системне представлення зіставлених мов є внеском в основи перекладознавства; новизною відзначається особливості перекладу гіндімовних художніх текстів на українську мову, що поглибить знання з типології та зіставного мовознавства.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання її основних положень і висновків у теоретичному та практичному курсах перекладу гіндімовної художньої літератури на українську мову і навпаки, а також у лексикографічній практиці при укладанні словників.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І

1. ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД – ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

1.1. Особливості перекладу художніх текстів

Художній переклад або, точніше переклад поетичних і художніх творів різко відрізняється від інших видів перекладу і вимагає не просто використовувати старе, завчене раз і назавжди, а передбачає мовну творчість. Адже у різних люди виходять хороші за своїми оцінками переклади однієї і тієї ж фрази. Такий переклад - справжнє мистецтво, так як ефект досягається відповідними засобами, в тому числі ритмікою, римою і алітерацією. Сам по собі переклад носить як би «заданий характер»: перекладач повинен зберегти незмінним зміст оригінального тексту, його сенс, він не має права втілити якусь свою програму.

Переклад художніх творів нелегка справа, про поезію можна довго сперечатися, і до перекладу можна допускати виключно обраних. Перекладач активізує розумову діяльність, художній смак, розширює кругозір, поглиблює знання не тільки іноземної, але і рідної мови.

Наведемо кілька найпоширеніших визначень.

1. К. Миньяр-Белоручев: «Переклад - вид мовленнєвої діяльності, що подвоює компоненти комунікації, метою якого є передача повідомлення в тих випадках, коли коди, якими користуються джерело і одержувач, не збігаються» [43; 21].

2. А.В. Федоров: «Перекласти - значить висловити вірно і повно засобами однієї мови те, що вже виражено раніше засобами іншої мови ... Мета перекладу - якомога ближче познайомити читача (або слухача), який не знає мови оригіналу, з даним текстом (або змістом усного мовлення)» [59; 147].

3. Є.В. Бреус: «Переклад - акт міжмовної комунікації. При перекладі має місце не тільки контакт двох мов, але і зіткнення двох культур» [9; 27].

4. В.Н. Комісарів викладає чотири лінгвістичні теорії і, відповідно, наводить чотири визначення перекладу. Згідно денотативної теорії, переклад є «процес опису за допомогою мови перекладу денотатів, описаних мовою оригіналу». Згідно трансформаційної теорії, «переклад є не що інше, як перетворення одиниць і структур мови оригіналу в одиниці і структури мови перекладу». Згідно семантичної теорії, переклад «полягає в розкритті сутності еквівалентних відносин між змістом оригіналу та перекладу». Теорія рівнів еквівалентності пропонує «модель перекладацької діяльності, засновану на пропозиції, що відносини еквівалентності встановлюються між аналогічними рівнями змісту текстів оригіналу і перекладу» [31; 34-53].

5. Л.С. Бархударов: «Перекладом називається процес перетворення мовленнєвого вислову однією мовою в мовленнєвий вислів на іншій мові при збереженні незмінного плану змісту, тобто значення» [7; 58].

Перекладацька діяльність фахівця визначена і обмежена сферою професійного спілкування. Тексти, що підлягають перекладу, в тій чи іншій сфері професійного спілкування дуже різноманітні і відмінні за жанрово-стилістичними характеристиками і способом пред'явлення. Як наслідок розрізняються і тексти перекладу. Однак, незважаючи на наявне різноманіття, в текстах можна виявити загальні риси, і вони можуть бути класифіковані. Згідно основної функції тексту (функції повідомлення, впливу і спілкування) виділяють такі функціональні види перекладу: художній переклад, науковий переклад, переклад релігійних творів, інформативний переклад і т. д.

О. Воловик, В. Погрібна пропонують визначати художній переклад як «відтворення засобами рідної мови особливостей чужоземного літературного тексту в нерозривній діалектичній єдності його змісту і форми» [13], тобто художнім може бути і переклад будь-якого літературного тексту, без ознак художнього твору, адже під особливостями тексту у даному випадку більше сприймаються як такі, що стосуються мови (стилю).

Художній переклад - вид літературної творчості, в процесі якого твір, що існує на одній мові, відтворюється на іншій. Література в силу своєї словесної

природи - єдине з мистецтв, замкнуте мовними кордонами: на відміну від музики, живопису, скульптури, танцю і т. д., літературний твір доступний тільки тим, хто знає мову, на якій він написаний. Специфіка художнього перекладу визначається, з одного боку, його місцем серед інших видів перекладу, а з іншого - його співвідношенням з оригінальною літературною творчістю. Художній переклад має справу з мовою не просто в його комунікативної (суспільно-сполучної) функції: слово виступає тут як «першоелемент» літератури, тобто у функції естетичній. Між початковою точкою і результатом перекладацької творчості лежить складний процес «перевисловлення» (слово, вжите А. С. Пушкіним) того життя, яке закріплене в образній тканині перекладного твору. Тому проблематика художнього перекладу лежить в сфері мистецтва і підпорядковується його специфічним законам. Від оригінальної творчості художній переклад відрізняється залежністю від об'єкта перекладу. У поглядах на художній переклад від давнини до наших днів простежується протиставлення двох вимог: наближення до тексту оригіналу або до сприйняття свого читача. У різних історичних епохах то одна, то інша вимога може в своєму крайньому вираженні ставати переважаючою. Для сучасних поглядів на художній переклад визначальною є вимога максимально дбайливого ставлення до об'єкта перекладу і відтворення його як витвору мистецтва в єдності змісту і форми, в національній та індивідуальній своєрідності. [8; с. 55]

Стили художній і науковий являють собою дві полярно протилежні системи вираження. У письмовій літературній мові знайдемо, перш за все, дві великі групи її різновидів: різні форми мови художньої літератури та різні форми ділової мови. Звертаючись до останніх, ми бачимо тут канцелярську мову, або стиль, мову законів, наукову мову та інші. Інакше кажучи, різноманітність мови, створеної людським колективом об'єднується у дві контрастні групи: мова художня і нехудожня. Ця контрастність знаходить своє втілення в ряді ознак, що становить основу художнього і наукового стилів.

У самому характері художнього і наукового мислення як різних способів пізнання дійсності спостерігається функціональне розходження. Функція

наукового мислення полягає в усвідомленні світу через його логічне освоєння; функція художнього мислення - усвідомлення світу через розуміння його шляхом творчого відтворення. У науковому мисленні творча фантазія дає поштовх рухові думки, прокладаючи їй шлях до утворення понять, виражених абстрактно, у формулах загальності. У художньому мисленні творча фантазія творить художнє ціле, вона веде до формування образів і символів - конкретних і разом з тим багатозначних. [12]

Наукове і художнє мислення виробили свої, специфічні способи організації мовного матеріалу. Явна і прихована образність слів, така характерна і необхідна для стилю художнього мовлення, не є органічною частиною наукових творів, оскільки вона породжує потрібні асоціації, ускладнює розуміння описуваного явища. Образність, будучи специфікою літературних творів, їх організуючим, конструктивним елементом, відрізняє художню поезію і прозу від наукової. Науковий виклад відтворює не образи, але логічні судження, поставлені в причинно-наслідковий взаємозв'язок. Інакше кажучи, науковий і художній стилі різні за своїм установами на експресивні та емоційні якості.

Науковий і художній стилі мовлення демонструють полярність не тільки такої риси, як образність - відсутність образності, але також і полярність типу: суб'єктивна оціненість - об'єктивна нейтральність; динамічність - статичність; яскраво виражена індивідуальність - відсутність індивідуальності. [16]

І все ж, незважаючи на глибокі функціональні відмінності художнього і наукового стилів мовлення, між ними існує багато спільного.

Як наукова, так і художня творчість мають (хоча і в різному ступені) елементи фантазії: «служачи вченим, фантазія створила молекули, атоми, ефір і по деяким збереженим в пластах землі залишками кісток і відбитків листя створила допотопних тварин і первісні папоротникові ліси. Гіпотеза вченого є плодом не тільки логічних міркувань і висновків, а й фантазії. Силою поета є та сама фантазія».

Художнє і наукове мислення як два способи пізнання дійсності мають єдину, однорідну спрямованість; вони знаходяться в органічному взаємозв'язку,

межі між ними не абсолютні, «... ми знаходимо між наукою і мистецтвом відмінність тільки в тих методах, якими вони користуються. Метод науки - аналіз; метод мистецтва - синтез. Наука шляхом порівнянь, зіставлень, співвідношень намагається розкласти світи на їх складові елементи. Мистецтво шляхом аналогій жадає зв'язати елементи світу в деякі цілі ».

Зв'язок між наукою і мистецтвом визначається в першу чергу тим, що і наука, і мистецтво відображають поза нами істотно реальний, об'єктивний світ, виробляють дослідження навколишнього світу, збагачують людину знаннями на різних етапах еволюції людського суспільства. [17]

В результаті рис подібності, що виявляються між науковим і художнім мисленням, ми знаходимо, що елементи художнього стилю глибоко проникають в мовну тканину наукових робіт і назад: неважко виявити сувору науковість викладу в ряді художніх творів. Протиставлення почуття і думки в науковій і поетичній творчості носить штучний характер.

Художній переклад має безліч особливостей і, само собою проблем:

1. Повна відсутність дослівності в перекладі

Художній переклад не передбачає дослівність, а тим більше послівність при роботі з текстом. Саме тому переклад художніх текстів викликає безліч розбіжностей в середовищі вчених і перекладачів.

Частина вчених дотримується думки, що найкращі переклади виходять не тоді, коли перекладач слідує синтаксичним і лексичним відповідностям, а коли фахівець займається своєрідним творчим пошуком. Практично виходить відтворення тексту іншою мовою.

Деякі ж схиляються до думки, що неможливо зберегти структуру тексту, відходячи в перекладі від оригіналу настільки сильно, як це роблять перекладачі художніх творів. Особливо часто такі суперечки виникають стосовно поезії. [20]

2. Переклад стійких виразів (афоризмів, ідіом і т.д)

Цей момент не так складний, як міг би здатися на перший погляд. Він вимагає тільки великого словникового запасу і наявності спеціалізованого словника.

Візьмемо звичайний вираз «How do you do» - здрастуйте. Звичайно, зараз навряд чи хто-небудь, знайомий з англійською мовою перекладе його як «Як у вас справи?». Це одна з перших фраз, якої навчають в школі. Але на цьому прикладі чітко видно, що незнання стійких виразів може привести до неправильного сприйняття тексту в цілому. Так само як і «First night» (прем'єра) і «public house» (пивна, закусточна) можуть перетворитися в українській мові у «першу шлюбну ніч» і «будиночок розпусти». [22; с. 257]

Особливо, це стосується афоризмів, прислів'їв і приказок, які на різні мови перекладаються абсолютно різними словами, але несуть єдиний сенс.

3. Гра слів, гумор

Один з найцікавіших моментів в художньому перекладі - коли текст, який перекладають, має гумористичну або іронічну підоснову. Треба володіти особливою майстерністю, щоб примудритися зберегти гру слів, яку має на увазі автор.

Гра слів, заснована на багатозначності слова або пожвавлення його внутрішньої форми, - в рідкісних випадках збігу обсягу багатозначності обігравати слова в оригіналі і перекладі зберігається і сенс, і принцип гри; в інших випадках гра не передається, але може бути компенсована обігруванням іншого за значенням слова, яке вводиться в той же текст;

Але практика показує, що мовні збіги при грі слів надзвичайно рідкісні.

Припустимо дану гру слів просто опустити, а компенсувати її, обігравши якесь інше слово. Або зробити так, як робить більшість перекладачів - поставити свою примітку з позначкою «гра слів». [20]

Ось один з англійських жартів:

Хтось приходить на похорони і задає питання: Am I late?

Йому відповідають: Not you, sir. She is.

І що робити в цьому випадку? Ось як вийшов з цієї ситуації перекладач: Все скінчилося? - Не для вас, сер. Для неї.

Саме тому вміння донести жарт до читача, передати той гумор, який хотів передати автор, - найвища майстерність.

4. Дотримання стилю, культури та епохи.

Перекладач художніх текстів повинен бути в якійсь мірі дослідником. Важко перекладати текст іншої епохи, іншої культури, якщо ви не знайомі з її особливостями.

Наглядний приклад:

Візьмемо таку фразу: - «The underground Railroad». Її можна перекласти, як підземна залізниця. Це вводить перекладача ще в одну спокусу - написати просто «метро». Але в середині позаминулого століття в Сполучених Штатах під цим виразом мали на увазі таємне листування чорних рабів в північних штатах Америки і південних.

Не менш складно працювати з текстом, якщо він рясніє якимись релігійними цитатами, порівняннями і т.д. [24]

Особливі труднощі виникають, коли мови оригіналу і перекладу належать до різних культур. Наприклад, твори арабських авторів рясніють цитатами з Корану і натяками на його сюжети. Арабський читач розпізнає їх так само легко, як освічений європеєць посилення на Біблію або античні міфи. У перекладі ці ж цитати залишаються для європейського читача незрозумілими. Розрізняються і літературні традиції: європейцеві порівняння красивої жінки з верблюдицею здається безглуздом, а в арабській поезії воно досить поширене. А казку «Снігуронька», в основі якої лежать слов'янські язичницькі образи, на мови спекотної Африки взагалі незрозуміло, як перекладати. Різні культури створюють чи не найбільше складнощів, ніж різні мови.

Лінгвістичний принцип перекладу, перш за все, передбачає відтворення формальної структури оригіналу. Однак проголошення лінгвістичного принципу

основним може призвести до надмірного слідування у перекладі тексту оригіналу - до дослівного, в мовному відношенні точного, але в художньому відношенні слабкого перекладу, що було б саме по собі одним з різновидів формалізму, коли точно перекладаються чужі мовні форми, відбувається стилізація за законами іноземної мови. У тих випадках, коли синтаксична структура перекладного речення може бути і в перекладі виражена аналогічними засобами, дослівний переклад може розглядатися як остаточний варіант перекладу без подальшої літературної обробки. Однак, збіг синтаксичних засобів у двох мовах зустрічається порівняно рідко; найчастіше при дослівному перекладі виникає те чи інше порушення синтаксичних норм української мови. У таких випадках ми стикаємося з відомим розривом між змістом і формою: думка автора зрозуміла, але форма її вираження чужа українській мові. Дослівно точний переклад не завжди відтворює емоційний ефект першотвору, отже, дослівна точність і художність виявляються в постійному протиріччі одне з одним. Безперечно, що переклад опирається на мовний матеріал, що поза перекладом слів і словосполучень художній переклад не може існувати, і сам процес перекладу теж повинен опиратися на знання законів обох мов і на розуміння закономірностей їх співвідношення. Дотримання мовних законів обов'язкове як для оригіналу, так і для перекладу. Але художній переклад аж ніяк не вишукування тільки лише мовних співвідношень. [27]

Техніка перекладу не визнає модернізацій тексту, ґрунтуючись на простій логіці рівності вражень: сприйняття твору сучасним читачем оригіналу повинно бути аналогічним сучасному читачеві перекладу. Мова не йде про філологічно достовірну копію мови перекладу на той момент часу, коли був написаний оригінал. Сучасний переклад дає читачеві інформацію про те, що текст не сучасний, і за допомогою особливих прийомів намагається показати, наскільки він давній.

«У кожної епохи, - писав Чуковський, - є свій стиль, і неприпустимо, щоб у повісті, що відноситься до тридцятих років минулого століття, зустрічалися такі типові слова декадентських дев'яностих років, як настрої, переживання,

шукання, надлюдина ... У перекладі урочистих віршів, звернених до Психеї, недоречно слово «сестричка» ... назвати Психею сестричкою - це все одно, що назвати Прометея братиком, а Юнону - матусею».

Свідченням давнини тексту можуть служити ті ж доміанти перекладу, які вже були названі. Специфіка тексту синтаксичних структур, особливості тропів - все це має конкретну прив'язку до епохи. Але названі особливості передають час лише опосередковано, адже в першу чергу вони пов'язані з особливостями літературних традицій того часу, літературним напрямком і жанровою приналежністю. Безпосередньо ж час відображено в мовних історичних особливостях тексту: лексичних, морфологічних і синтаксичних архаїзмах. Ними й користуються перекладачі, щоб створити архаїчну стилізацію. Стилізація - це не повне уподібнення мови перекладу, мови минулої епохи, а лише маркування тексту за допомогою архаїзмів. [47]

Засоби оформлення інформації в художньому тексті навряд чи можуть перерахувати і прокоментувати всі засоби оформлення художньої інформації в тексті. Ми звернемося лише до деяких, часто вживаних, і тут же постараємося оцінити можливості їх перекладу, добре розуміючи, що при такій великій кількості мовних засобів конфлікт форми і змісту неминучий звідси часте застосування прийому компенсації і неминучий ефект нейтралізації деяких значущих доміант перекладу. Не маючи на увазі конкретний текст, всі засоби перекладу можна віднести до доміант перекладу, але в реальності частина з них буде представлена в перекладі в ослабленому вигляді, або обмеженою кількістю лексичних повторів або при передачі метафори не вдасться зберегти специфіку образу. [49]

До цих засобів відносяться:

1) Епітети - передаються з урахуванням їх структурних і семантичних особливостей (прості і складні прикметники; ступінь дотримання нормативного семантичного узгодження з визначальним словом; наявність метафори, метонімії, синестезії), з урахуванням позиції по відношенню до визначеного слова і її функції;

2) Порівняння - передаються з урахуванням структурних особливостей, стилістичного забарвлення лексики, що до нього входить;

3) Метафори - передаються з урахуванням структурних характеристик, з урахуванням семантичних відносин між образним і предметним планом;

4) Авторські неологізми - передаються по існуючій в мові перекладу словотворчій моделі, аналогічній тій, яку використовував автор, зі збереженням семантики компонентів слова і стилістичного забарвлення.

5) Повтори фонетичні, морфемні, лексичні, синтаксичні, лейтмотивні – передаються, по можливості, зі збереженням кількості компонентів повтору і самого принципу повтору на даному мовному рівні;

7) Іронія - для її відтворення в перекладі передається, перш за все, сам принцип контрастного зіткнення, зіставлення несумісного.

8) Синтаксична специфіка тексту оригіналу - наявність контрасту коротких і довгих речень, ритмів прози, переважання зв'язку твору та ін. - передається за допомогою граматичних відповідностей;

9) Діалектизми - як правило, компенсуються просторічною лексикою; жаргонізми, лайка передаються за допомогою лексики мови з тим же стилістичним забарвленням.

Кожен переклад, як творчий процес, повинен бути відмічений індивідуальністю перекладача, але головним завданням перекладача все-таки є передача в перекладі характерних рис оригіналу, і для створення адекватного оригіналу художнього та емоційного враження перекладач повинен знайти найкращі засоби: підібрати синоніми, відповідні художні образи і т.д. [51]

Це далеко не всі особливості і проблеми художнього перекладу. Але ті моменти, які були обумовлені, є основними і саме вони роблять роботу перекладача такою складною і цікавою.

1.2. Основні проблеми перекладу художніх текстів

За визначенням В. Коптілова, художній переклад є особливим видом перекладу, так як це не точна передача змісту, а відображення думок і почуттів

автора першотвору за допомогою норм іншої мови, перевтілення його образів у іншомовний твір [35, с. 3]. У художньому перекладі Т. Казакова розрізняє окремі підвиди перекладу залежно від приналежності оригіналу до певного жанру художньої літератури. Сюди відносяться: переклад поезії, переклад п'єс, переклад сатиричних творів, переклад художньої прози, переклад текстів пісень і т.д. Віднесення перекладених творів одного чи іншого жанру в окремий підвид перекладу має умовний характер і залежить від того, наскільки специфіка даного жанру впливає на хід і результат перекладацького процесу [34, с. 35].

Одна з проблем художнього перекладу - співвідношення контексту автора і контексту перекладача. Критерієм співпадіння, або, навпаки, розбіжностей обох контекстів є міра співвідношення дійсності і літературних даних. Письменник йде від дійсності і свого сприйняття до образу, закріпленого словами. Якщо переважають дійсні дані, то мова йде про діяльність автора. Перекладач йде від існуючого тексту і відтворюваної в уяві дійсності через її «вторинне», «наведене» сприйняття до нового образного втілення, закріпленого в тексті перекладу [53, с. 255]. Жодний переклад не може бути абсолютно точним, оскільки сама мовна система літератури мови перекладу за своїми об'єктивними даними не може досконально передати зміст оригіналу, що неминуче призводить до втрати деякого об'єму інформації. Тут також відіграє роль особистість перекладача, який при перекодуванні тексту обов'язково випустить щось зі змісту, та його схильність продемонструвати чи не продемонструвати усі особливості оригіналу [8].

Наступною проблемою художнього перекладу є проблема точності і вірності. При перекладі перед перекладачем постає проблема неспівпадіння смислового навантаження і стилістичної виразності слів та зворотів різних мов. Не можна змінити один компонент не вплинувши на загальну структуру твору. Зміна одного компоненту тягне за собою зміну усієї системи. В. Комісаров наголошував, що художній твір повинен перекладатися «не від звуку до звуку, не від слова до слова, не від фрази до фрази, а від ланки ідейно-образної структури оригіналу до відповідної ланки перекладу» [14, с. 160].

Також перекладач повинен звертати велику увагу на проблему збереження національного забарвлення в перекладах художньої літератури. Зрозуміло, що зберегти національну своєрідність оригіналу дуже складно. Можливості вирішення цієї проблеми на практиці пов'язані зі ступенем тих фонових знань про життя, що зображене в оригіналі, що реально виникають у перекладача і читача. Варто відмітити, що література кожної країни має ряд творів на теми і сюжети, які узяті з життя інших народів і, незважаючи на це, відмічені ознакою власної народності [19, с. 37]. Вирішити проблему національного забарвлення можна лише при розумінні органічної єдності, яка утворюється змістом і формою літературного твору з урахуванням національної зумовленості, життя народу, мови народу, тобто тих даних, що склалися у читачів про фонові знання [23, 55]. А. Федоров вважав, що «передача національного забарвлення має найтіснішу залежність від повноцінності перекладу в цілому: а) з одного боку, від ступеня вірності в передачі художніх образів, пов'язаного з речовим сенсом слів і з їх граматичним оформленням, і б) з іншого боку, від характеру засобів загальнонаціональної мови, вжитих в перекладі» [59, с. 382].

Поряд із проблемою збереження національної своєрідності першотвору постає також проблема передачі його історичного колориту. Епоха, в якій був створений літературний твір, накладає певний відбиток на художні образи. Перекладачі завжди працювали з творами, які були створені в різні історичні періоди. Досягти збереження історичного забарвлення твору можна лише шляхом стилістичних відповідностей оригіналу, адже стилістичні засоби втілюють ті образи, які були специфічними для письменників певної епохи. Отже, питання про передачу історичного забарвлення твору не обмежується лише однією категорією мовних елементів, а охоплює цілу систему стилістичних засобів.

Також при перекладі художнього твору потрібно враховувати проблему дотримання індивідуальної своєрідності оригіналу. Індивідуальна своєрідність творчості багато в чому пов'язана з естетикою і зі світоглядом автора. Тому при перекладі твір потрібно досліджувати як в лінгвістичному так і в

літературознавчому аспекті. А. Федоров виділяє декілька основних випадків співвідношення між своєрідністю оригіналу і формою його передачі:

1. Згладжування, знеособлення відповідно вимогам літературної норми мови, або смакам певного літературного напрямку;

2. Спроби формалістично точного відтворення окремих елементів оригіналу всупереч вимогам мови, яка перекладається, - явище, що кінцевим результатом має насильство над мовою, мовну стилістичну неповноцінність;

3. Спотворення індивідуальної своєрідності оригіналу в результаті довільного тлумачення, довільної заміни одних особливостей іншими;

4. Повноцінна передача індивідуальної своєрідності оригіналу з повним обліком усіх його істотних особливостей і вимог мови [59, с. 300].

Форми прояву індивідуальної своєрідності в художньому тексті дуже різноманітні, і кожна з них висуває складні завдання для перекладача.

Перекладач, який працює з художнім текстом, повинен пам'ятати про проблему передачі часової дистанції. А. Попович стверджував, що «під поняттям часу в перекладі ми маємо на увазі різницю в комунікативних умовах, яка визначається тією обставиною, що оригінал і переклад реалізується не в один і той же історичний (календарний) момент» [50, с. 175]. Переклад повинен передавати відбиток певного часу. Але відбиток не означає повної тотожності, адже в цьому випадку не йдеться про філологічно достовірні копії мови перекладу на той момент часу, коли був написаний оригінал, текст перекладу у такому разі наповниться надмірною інформацією про стан мови оригіналу в той давній час. Сучасний переклад не має давати читачеві інформацію про те, що текст не сучасний, а за мусить за допомогою особливих прийомів показати, наскільки він давній. Специфіка синтаксичних структур, особливості тропів і всієї лексики мають конкретну прихильність до певної епохи. Час твору показаний в мовних історичних особливостях: лексичних, морфологічних і синтаксичних архаїзмах. Головна умова створення тимчасової дистанції -

відсутність в лексиці перекладу модернізмів - слів, які не могли уживатися в той час, коли було створено твір.

I. Алексєєва виділяє ще одну важливу проблему, яку необхідно враховувати при художньому перекладі, - проблему передачі рис літературного напрямку. Для минулих років характерна приналежність автора до певного літературного напрямку: романтизму, натуралізму, реалізму, символізму, імпресіонізму, експресіонізму тощо. У творі виявляються авторські індивідуальні риси, але специфіка літературного напрямку також виразно помітна. Наприклад, для періоду романтизму характерне часте використання персоніфікуючих метафор, колірна символіка, ритм прози, гра слів. Для виявлення таких особливостей перекладачеві необхідно детально ознайомитися з літературним напрямом за науковими джерелами, ознайомитися з творами інших авторів - представників того ж літературного напрямку [3, с. 255-257].

Тексти для перекладів надзвичайно різноманітні в жанрах, стилях і функціях. Тому перекладачеві важливо знати, який вид тексту йому належить перекладати. За словами В. Виноградова, типи текстів визначають підхід і вимоги до перекладу, впливають на вибір прийомів перекладу і визначення ступеня еквівалентності перекладу оригіналу. Цілі і завдання перекладача виявляються різними, в залежності від того, що він перекладає, поему або роман, наукову статтю або газетну інформацію, документ або технічну інструкцію. І закономірності перекладу кожного з жанрів мають свої відмінності [11, с. 15].

Розглянувши проблематику перекладу художніх творів, можна сказати, що перед тим, як починати перекладати художній твір, потрібно перш за все проаналізувати його особливості, а саме структуру художнього тексту на лексичному, семантичному, стилістичному рівнях. Потрібно проаналізувати структуру як німецького, так і українського художнього твору, для того, щоб переклад був доречним і професійним. Варто пам'ятати, що художній твір має художні образи, які потрібно дослідити у творі, а потім правильно відтворити їх при перекладі.

Перекладачеві необхідно прочитати художній твір, вникнути в його суть, зрозуміти, що хотів донести до читачів автор, а потім вже починати перекладати. Перекладачам художніх творів, як і письменникам, необхідний багатобічний життєвий досвід, знання проблем художнього перекладу, а саме: співвідношення контексту автора і контексту перекладача, проблема точності і вірності, збереження національного забарвлення, проблема передачі історичного колориту твору, проблема дотримання індивідуальної своєрідності оригіналу, проблема передачі часової дистанції, проблема передачі рис літературного напрямку та ін.; а також вирішення цих проблем.

У художньому перекладі розрізняють окремі підвиди перекладу залежно від належності оригіналу до певного жанру художньої літератури. Наприклад, переклад поезії, переклад п'єс, переклад сатиричних творів, переклад текстів пісень, переклад художньої прози. Тож перекладачеві потрібно враховувати особливості окремого жанру, для того щоб переклад відповідав літературним стандартам.

О. Павленко вважає, що порівняльне перекладознавство дає більше можливостей для вивчення особливостей і сутності художнього перекладу, аніж лінгвістика. Переклад розглядає крізь призму герменевтики і приходять до висновку, що «онтологічний переклад можливо визначити як опосередкований аналіз (деконструювання) мови твору, відмову від змістоцентричності на користь мовоцентричності, що виражається у здатності інтерпретатора збагнути різні мови у порівнянні їхніх специфічних особливостей» [47, с.75–76]. Перекладач має створити певні умови і врахувати різні фактори задля збереження смислу оригіналу, створити певний «третій вимір» для виникнення нового тексту-інтерпретації, адекватного перекладу.

О. Шевченко процес перекладу розглядає як творчий процес, який полягає у «знаходженні відповідностей між різнотипними категоріями тексту оригіналу та перекладу» [61, с.34]. Існуючі концепції перекладу називає моделями, серед яких виокремлює: ситуативну, семантичну, психолінгвістичну, трансформаційну, комунікативну, інформативну, кожна з яких по-своєму описує

процес перекладу, залежно від пріоритетних установок. Враховуючи усі ці моделі, авторка пропонує своє бачення перекладу: «відтворення форми твору (композиційних ситуацій ОТ) через адекватну передачу основної інформації (як інваріантної, так і необхідної фонової) та її герменевтичних функцій (які виражаються через стиль твору) за допомогою адекватного перетворення мовних структур і значень (смислів) на відповідних (між-)мовних рівнях засобами іншої мови» [61, с.33]. Таке тлумачення процесу перекладу оминає увагою автора як першомитця твору і перекладача, який є безпосереднім творцем цього процесу, а також перекладу як засобу міжлітературної і міжкультурної комунікації.

У мові перекладу художнього тексту перекладач відтворює й характерну для оригіналу культуру, її особливості, а тому логічним є сприйняття перекладу через культурообмін, де мова є частиною культури: «переклад переміщується не просто в іншу мовну систему, але і в іншу культуру» – відзначає К. Іваненко [24, с.117]. Подібної думки дотримується і М. Шемуда: «Художній переклад – це завжди взаємодія і взаємовплив культур, до яких належить текст оригіналу й текст перекладу. Цей вплив не можна звести тільки до мовної взаємодії, він охоплює всі сторони життя, відображені в художньому творі, особливий національний колорит, йому притаманний, національну своєрідність оригінального твору» [62, с.164]. Майстерність відтворення культурно-історичних реалій може виявлятися на різних мовних рівнях – від лексичного до стилістичного. Вибір мовних засобів для відтворення змісту і форми тексту оригіналу нерозривно пов'язаний із точністю, еквівалентністю і адекватністю перекладу.

Сучасні перекладознавці у тлумаченні цих понять намагаються поєднувати як мінімум дві терміносистеми: літературознавчу і лінгвістичну. Частіше всього поняття еквівалентності текстів оригіналові балансує між двома позиціями: співвідношення повноти і точності змісту, як домінант текстів оригінал–переклад, або як збереження відносно рівноцінної змістової і смислової, стилістичної і синтаксичної, функціонально-комунікативної інформації оригіналу в перекладі. Адекватність же має визначати «близькість оцінок змісту

текстів їхніми адресатами; відповідність поставленій перед перекладачем меті» [46, с.227]. Визначаючи поняття точності перекладу («точність – це максимальне наближення до оригіналу при передачі як його змісту, так і форми, зі збереженням усіх норм мови, на яку робиться переклад» [32, с.7])

Ю. Кіщенко стверджує, що точність і буквализм не тотожні поняття, бо буквализм інколи є свідченням недосконалого знання перекладачем мови. Точність ще може досягатися за допомогою метафор, правильної передачі реалій життя, досконалого володіння мовою задля того, щоб «щоб кожна фраза, кожне речення після перекладу відповідало нормам мови перекладу» [29, с.5]; розумінням і вивченням авторських деталей, мовних засобів, застосованих для створення художнього образу, загалом застосуванням заміни на граматичному, лексичному та синтаксичному рівнях. Поняття точності перекладу швидше пов'язане із адекватністю, бо вона має подібний ефект і функцію [30, с.8].

Шляхи досягнення адекватності художнього перекладу знов таки більше концентруються навколо лінгвістичних засобів і пов'язані із найважливішими її проблемами художнього перекладу. Зокрема, М. Яковлева [63] основною проблемою адекватного художнього перекладу називає переклад стилістично знижених висловлювань, адже певні критерії підбору варіанта перекладу є суб'єктивними, а тому застосування вертикальних і горизонтальних компенсацій в системі є найбільш прийнятними. Дослідниця визнає, що вибір засобів передачі особливостей мовлення персонажа чи атмосфери тексту залежить від багатьох факторів, що стосуються перекладача: його мислення, світогляду, майстерності, знання розуміння особливостей мови, традицій і культури, звичаїв тощо, відтворених у творі-оригіналі.

Для досягнення адекватності перекладу Н. Александрович пропонує послуговуватися концептуальним аналізом, який дає можливість перекладачеві проникнути у концептосферу тексту-перекладу і відповідно відтворити її засобами іншої мови специфічну авторську картину світу, втілену у художньому творі. Дотримання етапів концептуального аналізу призведе до моделювання структури концепту, тобто виявлення з одного боку, найголовнішого, «ядра», з

іншого, другорядного, допоміжного – приядерної і периферійних зон, а все це разом уможливить найкраще відтворення перекладу. Рівень взаємозв'язку двох концептуальних систем дозволить оцінити адекватність перекладеної концептосфери оригіналу [1, с. 228].

Суть проблеми перекладу полягає в умінні виокремити найсуттєвіші елементи, не захоплюватися неважливим, щоб не втратити гармонійності тексту, його національного характеру, образів, і власне стилю автора [14]. З'ясування еквівалентності й адекватності перекладу не можливе без його порівняння з оригіналом на всіх структурних мовних і творотворчих рівнях, що разом складають ту особливу єдність змісту і форми художнього твору, а потім і перекладу.

Дослідники «Оцінки якості перекладу художнього тексту» Т. Королева, Я. Логвина, Тектен Таркан піднімають проблему оцінювання перекладів без порівняння із оригіналом і відсутності чіткої системи критеріїв оцінки якості перекладу. Власне якість перекладу розуміється як критерій, що складається із опозиції адекватний/неадекватний переклад: «якість перекладу зумовлюється ступенем смислової близькості перекладу й оригіналу, жанрово-стилістичною належністю текстів оригіналу й перекладу, прагматичними факторами, що впливають на вибір варіанту перекладу» [36, с. 89] – саме ці аспекти і визначають критерії оцінки якості перекладу. При цьому, не менш суперечливим є і поняття еквівалентності перекладу, адже цей критерій більше стосується встановлених взаємовідношень між учасниками процесу перекладу як акту міжмовної комунікації: тобто, коли переклад відповідає критеріям еквівалентності і адекватності, відповідає лише адекватності або еквівалентності, відповідно, інший виражений формально [36, с. 89]. Критерій точності також визнано хитким. З огляду на це автори пропонують створювати більш точні критерії оцінки, враховуючи різні наукові позиції, а також «для перекладів певного типу оригінальних текстів, з одного боку, і для різних видів перекладацької діяльності, з іншої» [36, с. 90].

Отже, в основу критеріїв має лягти специфіка тексту (вочевидь жанрова) і діяльність перекладача, відповідно усе, що з ним пов'язане: усвідомлено чи інтуїтивно відтворений продукт – художній переклад і власне творчий процес його зродження. Найбільш об'єктивним критерієм пропонується визнати «еквівалентність перекладу оригіналові», що ґрунтується більше на формальній, аніж динамічній еквівалентності, для першої важливим є і збереження змісту оригіналу, і граматично-стилістичних, лексичних особливостей мови, які пов'язані із перекладачем, обраною ним стратегією і тактикою перекладу.

Основну увагу у багатьох роботах К. Леонтьєва приділяє ролі перекладача у процесі перекладу, уточнює поняття мовленнєва особистість у перекладознавчій теорії. Так, вона вважає, що перекладач виконує функцію цензури, виступаючи медіатором між двома соціумами і культурами [40, с.257]. Відповідно у процесі перекладу перекладач, обираючи перекладацьке рішення, свідомо чи несвідомо керується власним, притаманним для його соціуму і культури ідеологічним фільтром, що в свою чергу впливає на цінність перекладеного твору, який вже не може вважатися ціннісно нейтральним. Така позиція підтверджує важливість ціннісних установок перекладача у процесі перекладу. Дослідницею було також розроблено когнітивну схему переклад-дискурсу, що уможлиблює вивчення процесу перекладу з урахуванням різних онтологічних аспектів: діяльнісного, культуро утворюючого, функціонального, знакового, тобто системно.

Ю. Сорокин також звертає увагу на те, що перекладач безпосередньо впливає на текст перекладу і відзначає, що: «психотипи перекладачів, їх базові особистісні особливості й установки» мають збігатися з психотипом автора. Автор говорить про граматику смислу, що притаманна будь-якій мові, тобто тій комбінаториці точок зору, що є результатом «приписування» суб'єктів спілкування до відповідного «культурного» середовища. [54, с. 45] При цьому введене поняття автор не коментує, вочевидь, маючи на увазі певні біологічні, ціннісні умови, культурну атмосферу соціуму перекладача, адже саме від його позицій і світосприйняття залежить вибір тих рішень, що дозволять розкрити чи

не розкрити «таємницю» тексту оригіналу. І.Лімборський розглядає перекладача як первинного реципієнта тексту оригіналу, саме він задає критерій багатозначності інтерпретацій: «Простір його інтерпретацій твору розширюється залежно від кількох важливих чинників: власного естетичного досвіду, контексту, наявності попередніх перекладів, сучасних йому уявлень про можливі моделі перекладу, «очікування» читачів, на яких цей переклад розраховано» [41, с. 19]. Відповідно, саме інтерпретування і уточнення сутності вихідного тексту визначає «вироблення самої стратегії перекладу, його змістовних і поетичних особливостей» [41, с. 19]. Тож перекладача від звичайного читача відрізняє певна підготовленість до інтерпретування тексту. Дійсно, продукуючи текст перекладу, перекладач керується не лише визначеними перекладознавством засобами відтворення адекватності, точності і еквівалентності, а намагається дотримуватися точності у відтворенні особи автора у творі, передаючи його індивідуальність, особливості світобачення, стилю тощо. У процесі перекладу художнього тексту перекладач відтворює асоціативні зв'язки автора, а іноді й власне його творчий процес створення образу засобами мови [58]. Асоціативні зв'язки досить ємне поняття відносно перекладу і його можна розуміти як володіння фоновими соціальними і культурними знанням, що пов'язані із відтворення особливостей стилю письменника.

О. Касьяненко вважає, що обізнаність із життям і світоглядом автора тексту сприятиме кращому відтворенню ідіостилу автора на трьох взаємопов'язаних рівнях: комунікативно-прагматичному, мікро- і макроструктур, а тому для процесу художнього перекладу є не лише бездоганне знань обох мов, а також вміння інтерпретувати «текст і автора» [27, с. 115]. Багатозначність поняття «стиль», а відповідно і змістове наповнення «авторський стиль», майже не береться до уваги.

О. Андрощук найбільш проблемним бачиться «переклад діалогічного мовлення, для якого характерні контекстуальні розриви, насиченість дискурсивними маркерами, гендерно та соціально маркована лексика, а також

явище стихомітії» [5, с. 35], тому й презентує алгоритм перекладу діалогічного мовлення художнього тексту, описує та зіставляє дискурсивні маркери на різних рівнях тексту. Проблеми художнього перекладу як продукту міжмовної і міжкультурної комунікації досить часто пояснюють через розмежування текстів за жанровою належністю.

Ю. Кіщенко вважає, що розподіл текстів на художні і інформаційні є умовним, адже в художньому тексті можуть бути й суто інформаційні елементи, перекладати які не можна засобами перекладу художнього. Оминати жанрові особливості у процесі перекладу навряд чи можливо, адже одним із засобів створення художнього образу, особливо у драматургії, є його мовлення, а тому саме це має стає пріоритетним для перекладача. [30]

Т. Андрієнко було встановлено, що для збереження мовної характеристики персонажів чи дійових осіб перекладачі часто удаються до граматичних і фонетичних помилок для передачі іншомовного акценту. Цікавими є зауваження щодо підходу перекладу слів, які відсутні в мовах, адже є вигаданими автором, тоді перекладачі застосовують так звану стратегію одомашнення, тобто: «переклад в опорі на ресурси цільової мови, іноді також із залученням транскрибування чи транслітерації; додавання коментарів та виносок», яка «полегшує сприйняття, проте може призвести до спотворення авторського задуму» [4, с. 16].

Особливості і проблеми художнього перекладу нерідко пов'язують із його функціональним навантаженням, тобто певною мірою протиставляючи художні тексти через функції не художнім. Так, О. Воловик, В. Погрібна відзначають зміну функцій художнього перекладу, якщо раніше це була лише інформативна, то сьогодні до неї додається і творча функція. О. Линтвар також визнає творчу, однак інформативну тлумачить як посередницьку, тобто таку, що має відношення до взаємообміну, збагачення культур і літератур [13, с.147].

Інші дослідники не вказують на функції, що передбачають процес перекладу, а розподіляють перекладацькі тексти на подібні типи, що виконують певне функціональне навантаження: «Загалом тексти поділяють на два типи: ті,

що виконують функцію повідомлення – інформативні, орієнтовані на зміст (наукові, офіційно-ділові), та ті, що мають естетичну, експресивну функцію і орієнтовані на форму (тексти художньої літератури)» [50, с.175]. Досліджуючи особливості перекладу текстів різних жанрів, І. Полюк, Л. Бондар звернули увагу на те, що змістове навантаження художніх текстів є складнішим, ніж в документах, наукових чи публіцистичних текстах, а тому основною проблемою називають «пошук функціональних відповідників, які б поєднували одночасно значеннєві функції граматичної форми чи лексико-стилістичні особливості оригіналу та зберігали емоційно-експресивну та естетичну цінність оригіналу». У процесі перекладу важливим є передача творчого мислення автора (зазначеного вище ідіостилу), його бачення створених у творі образів, а отже, художній переклад має виконувати і творчу функцію. Подібних позицій щодо трьох основних функцій дотримується і О.Герасімова, М. Шемуда та інші.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

Художній переклад у сучасній літературі відіграє важливу роль. Адже служить своєрідним мостом від оригінального тексту до перекладеного, і від того, як перекладач трансформуватиме текст, які мовні засоби використає, залежить цілісне сприйняття всього твору. Перекладач, ніби співтворець. Ми сприймаємо текст через призму його світосприйняття. Ми відчуваємо те, що відчув перекладач, коли читав твір. Переклад тільки тоді матиме успіх, якщо перекладач зумів передати всі реалії оригінального тексту, трансформуючи їх в реалії перекладу. Тому, щоб літературний твір, написаний іншою мовою, почав функціонувати як витвір мистецтва, перекладач художньої літератури повинен повторити процес його створення. Він має відродитися заново іншою мовою, силою таланту перекладача.

Художній переклад тексту вимагає шукань, вигадки, винахідливості, вживання, співпереживання, гостроти зору, нюху, слуху, розкриття творчої індивідуальності перекладача, але так, щоб вона не затуляла своєрідності автора. Художній переклад передбачає відтворення стилеобразуючої системи

першотвору шляхом організації та відбору засобів мови перекладу на звуковому, лексико - семантичному та синтактико - композиційному рівнях.

Цінність художнього перекладу полягає головним чином у тому, що читач отримує можливість ознайомитися з художніми творами рідною мовою. Переклад є важливим чинником, що впливає на літературний процес, адже кожен вид літератури послуговується певним видом перекладу. Так, зокрема, художня література послуговується художнім перекладом, який, в свою чергу, є одним з найбільш поширених проявів взаємодії між культурами різних країн. Фактично він є важливою частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, і складає питому частину процесу взаємодії та взаємного збагачення світових літератур. Отже, художній переклад можна розглядати як особливий вид перекладу, що відображає думки та почуття автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, а також перетворює образи оригінального твору за допомогою засобів іншої мови. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні, філософські погляди його автора, які або становлять продуману та чітко визначену систему, або являють собою суміш різних теорій та вподобань. Саме тому перекладач має володіти так званими фоновими знаннями, тобто володіти достатніми для перекладу знаннями з найрізноманітніших сфер: філософії, естетики, етнографії (необхідної для змалювання деталей побуту), географії, біології, історії мистецтв, тощо. Ідейно-образна структура оригіналу може стати в перекладі мертвою схемою, якщо перекладач через брак або відсутність відповідної компетенції не в стані досягнути історичну площину, в якій з'явився певний твір, причини його написання, а відтак, і головну ідею оригінального твору.

РОЗДІЛ II

2. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЯ ПЕРЕКЛАДУ»

2.1. Перекладацькі трансформації при перекладі художнього тексту

Головна мета перекладу - досягнення адекватності. Основним завданням перекладача при досягненні адекватності є вміння вправно використати різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу як можна більш точно передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу при дотриманні відповідних норм мови перекладу.

Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями. Однак термін «перетворення» не варто розуміти буквально: сам вихідний текст «не перетвориться» в тому сенсі, що він не змінюється сам по собі. Цей текст, звичайно, сам залишається незмінним, але поряд з ним і на основі нього створюється інший текст на іншій мові. [10]

Перекладацькі трансформації є особливим видом перефразування - міжмовним, який має суттєві відмінності від трансформацій в рамках однієї мови. Говорячи про одномовні трансформації, маються на увазі фрази, які відрізняються одна від одної за граматичною структурою, лексичним наповненням, мають (практично) один і той же зміст і здатні виконувати в даному контексті одну і ту ж комунікативну функцію. Порівнюючи початковий і перекладний тексти, ми мимоволі відзначаємо, що деякі відрізки вихідного тексту перекладені «слово в слово», а деякі - зі значними відхиленнями від буквальних збігів. Особливо привертають увагу ті місця, де текст перекладу за своїми мовними засобами абсолютно не схожий на початковий. Отже, в нашій мовній свідомості існують деякі міжмовні відповідності, відхилення від яких ми і сприймаємо як міжмовні трансформації [7; с. 85].

Термін «трансформація» використовується в багатьох галузях мовознавства. Так, в словотворенні, на думку В. Н. Немченко, під

«трансформацією» розуміється утворення похідних слів, омонімічних їх початковим, тобто утворення слів лексико-семантичним і морфолого-синтаксичним способами словотворення [46; с. 218].

І. С. Торопцев в своїй книзі «Слово - производственная модель» дає наступне визначення терміну «трансформація»: «Трансформація - це використання готових звукових оболонок в процесі лексичної об'єктивації» [58; с. 59].

У словнику коротких лінгвістичних термінів під редакцією Н. В. Васильєвої термін «трансформація» розглядається як синтаксичне перетворення, тобто, трансформація - це всяка зміна у формальній структурі початкового (базового) речення або в його наповненні, що веде до появи похідного речення, синонімічного базовому в тому відношенні, що обидва вони описують одну й ту ж ситуацію. [72]

Однак в теорії і практиці перекладу поняття «трансформація» має дещо інше значення. Розглянемо деякі з визначень.

Отже, на думку Р. К. Міньяр-Белоручева, трансформація полягає в зміні формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні їх форми, призначеної для передачі [45; с. 63].

І. Рецкер називає трансформаціями прийоми логічного мислення, за допомогою яких перекладач розкриває значення іншомовного слова в контексті і знаходить йому відповідник, що не збігається зі словниковим (лексичні трансформації) і переробка структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу (граматичні трансформації) [52; с. 138].

В. Н. Комісарів вважає, що перекладацькі трансформації - це способи перекладу, які перекладач може використовувати при перекладі у випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використаною за умовами контексту [31; с. 74].

Л.С. Бархударов, що зробив істотний внесок в розробку типології перекладацьких трансформацій виходив з того, що перекладацькі трансформації - це ті численні і якісно різноманітні міжмовні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу») всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов.

Він в своїх роботах зазначає, що:

1. термін «трансформація» не можна розуміти буквально, оскільки текст оригіналу не «перетворюється» в тому сенсі, що він не змінюється сам по собі;

2. оригінал залишається незмінним, але на його основі за допомогою певних перекладацьких трансформацій створюється текст на іншій мові;

3. переклад є міжмовної трансформацією.

[7; с. 176]

Різні вчені дають різні визначення перекладацьким трансформаціям, але всі вони сходяться в тому, що трансформація - це спосіб досягнення еквівалентності вихідної мови і мови перекладу шляхом перетворення мовних одиниць.

2.2. Типи перекладацьких трансформацій

Залежно від характеру одиниць вихідної мови, які розглядаються як початкові операції, перекладацькі трансформації поділяються на стилістичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні, граматичні.

Стилістичні трансформації являють собою зміни стилістичного забарвлення перекладної одиниці.

Наприклад:

When I could stand it no longer I raised myself upon my knees, still keeping hold with my hands, and thus got my head clear.

Коли я відчув, що сили покидають мене, я встав на коліна, не випускаючи кільця з рук, і голова моя була над водою.

Морфологічні трансформації - заміна однієї частини мови іншою або декількома частинами мови.

Наприклад:

With how vast a triumph - with how vivid a delight - with how much at all that is ethereal in hope did I feel, as she bent over me in studies but little sought - but less known, - that delicious vista by slow degrees expanding before me ...

З яким величезним тріумфом, з яким радісним захопленням, з якою високою надією розпізнавав я, коли Лігейя схилилася наді мною під час моїх занять (без прохання, майже непомітно), ту чудову перспективу, яка повільно розгорталася переді мною.

Синтаксичні трансформації - зміни синтаксичних функцій слів і словосполучень. Зміна синтаксичних функцій в процесі перекладу супроводжується перебудовою синтаксичної конструкції: перетворення одного типу підрядного речення в інший. До синтаксичних трансформацій відноситься також заміна пасивної конструкції активною.

Наприклад:

He has been bitten by the Tarantula.

Тарантул вкусив його ...

Семантичні трансформації здійснюються на основі різноманітних причинно-наслідкових зв'язків, що існують між елементами описуваних ситуацій.

Наприклад:

He was the kind of guy that hates to answer you right away.

Такі, як він, одразу не відповідають.

Лексичні трансформації являють собою відхилення від прямих словникових відповідностей. Лексичні трансформації викликаються головним чином, тим, що обсяг значень лексичних одиниць вихідної і перекладної мови не збігається.

Наприклад:

She wasn't looking too happy.

Вигляд у неї був досить нещасний.

У своїй роботі «Курс перекладу» Л.К. Латишев визначає лексичні трансформації як «відхилення від словникових відповідностей». В лексичних системах мов спостерігаються розбіжності, які проявляються в типі смислової структури слова. Будь-яке слово, тобто лексична одиниця - це частина лексичної системи мови. Цим пояснюється своєрідність семантичної структури слів в різних мовах. Тому суть лексичних трансформацій полягає в «заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) вихідної мови (ВМ) лексичними одиницями мови перекладу (ПМ), які не є їх словниковими еквівалентами і, тобто, які мають інше значення, ніж ті одиниці вихідної мови, які ними передають при перекладі» [39; с. 176].

Існує багато причин, що викликають лексичні трансформації, і повністю їх охопити практично неможливо. Тому розглянемо лише деякі основні причини, що викликають необхідність такого роду трансформацій. [19]

1. У значенні слова в різних мовах часто виділяються різні ознаки одного і того ж явища або поняття, де відображено бачення світу, властиве даній мові, вірніше, носіям даної мови, що неминуче створює труднощі при перекладі.

Порівняємо, наприклад, glasses і окуляри. В англійському слові виділяється матеріал, з якого зроблений предмет, а в українській - його функція: «другі очі».

Або: Hot milk with skin on it. (P. H. Johnson)

Гаряче молоко з пінкою.

Дане явище дійсності асоціюється в англійській мові з шкірою, шкіркою, що покриває тіло або плід, тоді як в українській мові в основу значення слова покладено результат кипіння - пінка з'являється, коли молоко кипить і піниться.

Але, незважаючи на виділення різних ознак, обидві мови в рівній мірі адекватно відображають одне й те саме явище дійсності. Даний мовний факт спостерігається в дуже багатьох словах. [17]

2. Другою причиною, що викликає лексичні трансформації, є різниця в смислового обсязі слова. Немає абсолютно однакових слів у ВМ і ПМ. Найчастіше збігається перший лексико-семантичний варіант (ЛСВ) таких слів, їх основне значення, а далі йдуть різні ЛСВ, бо розвиток значень цих слів йшов різними шляхами. Це обумовлюється різним функціонуванням слова в мові, відмінністю у вживанні, різною сполучуваністю, але навіть основне значення англійського слова може бути ширше відповідного українського слова (звичайно, не виключені і зворотні випадки).

Семантична структура слова зумовлює можливість його контекстуального вживання, і переклад контекстуального значення слова являє собою нелегке завдання.

Контекстуальне значення слова багато в чому залежить від характеру семантичного контексту, від семантики поєднаних з ним слів. Оказіональне значення слова, що несподівано виникає в контексті, не є довільним - воно потенційно закладене в семантичній структурі даного слова. У контекстуальному вживанні слова в поезії або художній прозі часто проявляється в авторському розумінні його семантичної структури. Адже слову властиві як парадигматичні, так і семантичні зв'язки, і лексичні потенції слова можуть бути розкриті в обох випадках. Але виявлення цих потенційних значень тісно пов'язане зі своєрідністю лексико-семантичного аспекту кожної мови, звідси впливають і труднощі передачі контекстуального значення слів при перекладі: що можливо в одній мові, неможливо в іншій через відмінності в їх семантичній структурі і в їх вживанні. [18]

До слів, що мають різний обсяг значення в різних мовах, відноситься група слів, в яку входить величезна кількість найрізноманітніших слів: інтернаціональні слова, деякі дієслова сприйняття, відчуття і розумової діяльності і так звані адвербіальні дієслова.

3. Третьою причиною, що викликає необхідність в лексичних трансформаціях, є відмінність в сполучуваності слів. Слова знаходяться в певних для даної мови зв'язках. Важливо відмітити, що сполучуваність слів має місце в разі сумісності означуваних ними понять. Ця сумісність в різних мовах, очевидно, буває різною, і те, що можливо в одній мові, є неприйнятним в іншій.

У кожній мові є свої типові норми сполучуваності. Кожна мова може породжувати нескінченну кількість нових поєднань, зрозумілих для людей, які говорять на ній і не порушують її норм. У кожній мові існує коло звичайних, сталих традиційних поєднань, які не збігаються з відповідним колом поєднань в іншій мові, як наприклад, *trains run* - поїзди ходять, *rich feeding* - рясна їжа. [22]

Я. І. Рецкер виділяє сім різновидів лексичних трансформацій:

1. диференціація значень;
2. конкретизація значень;
3. генералізація значень;
4. смисловий розвиток;
5. антонімічний переклад;
6. цілісне перетворення;
7. компенсація втрат в процесі перекладу [52; с. 113].

Диференціація значень:

Як уже зазначалося, в англійській мові багато слів з широкою семантикою не мають повної відповідності в українській мові. Двомовний словник зазвичай дає ряд часткових варіантних відповідностей, кожне з яких покриває лише одне з відомих значень іншомовного слова. Однак навіть всі словникові відповідності в їх сукупності не охоплюють повністю широкої семантики слова вихідної мови (ВМ). [20]

Наприклад:

Так, українське слово *сходи* і англійське *staircase* з одного боку, і українське слово *сходи* і англійське *ladder* - з іншого можуть збігатися в сфері

позначення, але в сфері значення вони істотно розрізняються: сходи можуть позначати і внутрішні сходи в будинку, і переносну драбину, тоді як для staircase і ladder - внутрішні сходи і драбина. [34]

He ordered a drink. - Він замовив віскі.

Конкретизація - це заміна слова або словосполучення вихідної мови з більш широким предметно-логічним значенням на слово або словосполучення з більш вузьким значенням.

Наприклад:

Have you had your meal? - Ви вже поснідали?

Генералізація - це заміна вихідної одиниці, що має більш вузьке значення, одиницею з більш широким значенням, тобто використовується зв'язок «від виду до роду».

Наприклад:

The treatment turned to be successful and she recovered completely. - Лікування виявилось успішним і вона повністю одужала.

Модуляція - смисловий розвиток.

Модуляція вважається більш складним прийомом, ніж конкретизація і генералізація. Модуляція - це заміна слова або словосполучення перекладацьким відповідником, значення якого логічно виводиться зі значення вихідної одиниці, а значення слів оригіналу і перекладу пов'язані логічним причинно-наслідковим відношенням. Сюди відносяться різні метафоричні і метонімічні заміни.

Наприклад:

He gave the horse his head. - Він відпустив поводи.

Тут дотримується чіткий метонімічний зв'язок: голова коня і поводи - заміна дії його причиною.

Антонімічний переклад - заміна будь-якого поняття, вираженого в оригіналі, протилежним поняттям в перекладі з відповідною перебудовою всього висловлювання для збереження незмінного плану змісту.

Наприклад:

The windows of the workshop were closed to keep the cool air.

Вікна майстерні були закриті, щоб туди не проникло розпечене повітря.

Прийом цілісного перетворення також є певним різновидом смислового розвитку. Перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовного ланцюга - від окремого слова до цілого речення. Причому перетворюється не по елементах, а цілісно.

Наприклад:

Never mind. - Нічого, не хвилюйтеся, не звертайте уваги.

Цілісне перетворення - поширений прийом лексичної трансформації при перекладі публіцистичного матеріалу.

Наприклад:

The other tasks of the revolution in the South could be left to work themselves out.

Виконання інших завдань революції на Півдні можна було пустити на самохід.

Компенсацією (або компенсацією втрат) в перекладі слід вважати заміну непередаваного елемента оригіналу елементом іншого порядку відповідно до загального ідейно-художнього характеру першотвору і там, де це зручно за умовами української мови.

Наприклад:

I've brought a Christmas present for Dad.

Це татові новорічний подарунок.

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу.

Наприклад:

I am a very good golfer. - Я дуже добре граю в гольф ...

He was met by his sister. - Його зустріла сестра.

He was given money. - Йому дали грошей.

He is considered to be a good student. - Його вважають хорошим учнем.

В. Н. Комісарів вважає, що до найбільш поширених граматичних трансформацій належать:

1. Членування речень.

Наприклад:

We got under way with a mere breath of wind, and for many days stood along the eastern coast of Java, without any other incident to beguile the monotony of our course than the occasional meeting with some of the small grabs of the Archipelago to which we were bound.

Ми покинули порт при ледве помітному вітерці і протягом довгих днів йшли вздовж східного берега Ява. Одноманітність нашого плавання лише зрідка порушувалося зустріччю з невеликими каботажними судами з тих островів, куди ми тримали свій шлях.

2. Об'єднання речень.

Наприклад:

That was a long time ago. It seemed like fifty years ago.

Це було давно - здавалося, що років п'ятдесят тому.

3. Граматичні заміни - це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю перекладу з іншим граматичним значенням.

Наприклад:

He left the room with his heads held high.

Він вийшов з кімнати з високо піднятою головою.

It is our hope that an agreement will be reached by Friday.

Ми сподіваємося, що до п'ятниці буде досягнуто згоди. [33; с. 142]

Л.С. Бархударов розрізняє такі види трансформацій:

Перестановки:

Перестановка як вид перекладацької трансформації - це зміна розташування мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, які можуть піддаватися перестановці, є слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні речення в тексті. Відомо, що порядок слів в англійській і українській мовах не однаковий.

Наприклад:

/ A suburban train / was derailed / near London / last night /.

Вчора ввечері / поблизу Лондона / зійшов з рейок / приміський поїзд.
(Порядок компонентів українського речення «прямо протилежний» порядку компонентів вихідного англійського речення).

Заміни:

Заміна - це найбільш поширений і різноманітний вид перекладацьких трансформацій. У процесі перекладу заміни можуть піддаватися форми слів, частини мови, члени речення. Тобто існують граматичні та лексичні заміни. Заміна частин мови - найпоширеніший приклад перекладацьких трансформацій.

Наприклад:

Спочатку він висів в кімнаті діда, але скоро дід вигнав його до нас на горище, бо шпак навчився дражнити дідуся.

At first the bird hung in my grandfather's room, but soon he outlawed it to our attic, because it began to imitate him.

Додавання:

Причиною, що викликає необхідність додавань в тексті перекладу, є те, що можна назвати «формальною невираженістю» семантичних компонентів словосполучення в мові оригіналу.

Наприклад:

So what? I said. Cold as hell.

Ну, так що ж? - питаю я крижаним голосом.

Опущення:

Опущення - це явище, прямо протилежне додаванню. При перекладі опущенню піддаються найчастіше слова, які є семантично надмірними, тобто які виражають значення, які можуть бути вилучені з тексту і без їх допомоги.

Наприклад:

So I paid my check and all. I left the bar and went out where the telephones were.

Я розплатився і пішов до автоматів [7; с. 183].

Таким чином, слід зазначити, що в процесі перекладацької діяльності трансформації найчастіше бувають змішаного типу. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з одною - перестановка супроводжується заміною, граматичне перетворення супроводжується лексичним. [18]

Існують різні точки зору з приводу класифікації трансформацій, але більшість авторів сходяться в одному, що основні види трансформацій - це граматичні і лексичні. У свою чергу, ці трансформації діляться на підвиди.

Слід підкреслити, що такого роду поділ є значною мірою приблизним і умовним. Ці два типи елементарних перекладацьких трансформацій на практиці «в чистому вигляді» зустрічаються рідко - зазвичай вони поєднуються, приймаючи характер складних, «комплексних» трансформацій.

2.3. Проблема визначення поняття «Стратегія перекладу»

У сучасному перекладознавстві для опису процесу перекладу широко використовується словосполучення «стратегія перекладу». Його можна зустріти як в науковій, так і в навчальній літературі, а також у різного роду нормативних документах - в навчальних програмах, планах, екзаменаційних білетах і т.п. Це словосполучення явно претендує на термінологічність, а позначуване ним поняття - на приналежність до основоположних понять перекладознавства.

Однак при спробі з'ясувати, що саме наука про переклад розуміє під стратегією перекладу можна зіткнутися з деякою невизначеністю. [23; с. 57]

По-перше, цей термін існує в декількох варіантах. Поряд зі «стратегією перекладу» можна зустріти словосполучення «стратегія перекладача» (В.Н. Комісарів), «перекладацька стратегія» (І.С.Алексеева), і навіть «стратегія поведінки перекладача в процесі перекладу». Всі ці словосполучення вживаються в якості семантичних варіантів не тільки різними, але іноді одними і тими ж авторами.

По-друге, визначення «стратегії перекладу» відсутнє в «Тлумачному перекладознавчому словнику» Л.Л.Нелюбіна, найповнішому на сьогоднішній день спеціальному перекладознавчому довідковому посібнику. [73] Тим часом, словосполученням «стратегія перекладу» широко користувалися, зокрема, А.Д.Швейцер, В.Н.Комісаров і продовжують користуватися їх послідовники.

По-третє, і це найголовніше, не тільки різні, але часом навіть одні й ті ж дослідники вкладають в це словосполучення різний зміст.

2.3.1. Погляди відомих перекладознавців на поняття «стратегії перекладу»

Переважає більшість авторів, які користуються словосполученням «стратегія перекладу», не приводять його дефініції або хоча б роз'яснення, що це таке. Спроб дати йому наукове визначення або тлумачення в літературі небагато. Розглянемо лише деякі з них.

Комісарів В.Н. у своїй праці «Сучасне перекладознавство» зазначає, що «перекладацька стратегія - це своєрідне перекладацьке мислення, яке лежить в основі дій перекладача» (треба все робити творчо, тобто добре) [32, с.157].

Н.К.Гарбовський у своєму навчальному посібнику «Теорія перекладу» (2004) пояснює, що стратегія перекладу - це певна генеральна лінія поведінки перекладача, стратегія перетворення ним вихідного тексту у вигляді «деформації» останнього, коли вирішується питання про те, чим жертвувати [15, с.508].

І.С.Алексеева перекладацьку стратегію визначає як усвідомлено обраний алгоритм перекладацьких дій при перекладі одного конкретного тексту (або групи текстів), де під перекладацькими діями розуміється вся сукупність можливих дій по здійсненню перекладу [3, с.229].

У переносному, побутовому сенсі стратегія означає мистецтво планування керівництва чимось, заснованого на правильних і далекосяжних прогнозах. «Стратегічний» означає «що охоплює загальні, основні установки, важливі для підготовки і здійснення чого-небудь».

Швидше за все, термін був запозичений калькуванням з англійської перекладознавчої літератури, куди він потрапив з побутової сфери.

У побутовій англійській мовою іменник *strategy* відноситься до категорії лексичних одиниць з розмитою семантикою і означає *a plan, method, or series of maneuvers or stratagems for obtaining a specific goal or result, skill in managing any affair*. Внаслідок цього і словосполучення «стратегія перекладу» виявляє термінологічну невизначеність [17; с. 129].

2.3.2. Основні етапи перекладацьких стратегій

І.С.Алексеева виділяє 3 етапу перекладацьких стратегій:

1. Перед-перекладацький аналіз тексту
2. Аналітичний варіативний пошук
3. Аналіз результатів перекладу.

Зупинимося на кожному етапі більш детально.

Перед-перекладацький аналіз тексту.

Перед тим, як почати переклад даного тексту, необхідно провести спеціальний підготовчий аналіз, який зазвичай називають Перед-перекладацьким. Завдання аналізу - з'ясувати, що за текст перед нами. Крім того, необхідно дізнатися чого вимагає від перекладача замовник і чого очікує реципієнт від тексту перекладу. Тільки після цього етапу можливий переклад,

який майже не доведеться виправляти. Таким чином, замість екстенсивного шляху проб і помилок пропонується оптимальний інтенсивний шлях.

Збір зовнішніх відомостей про текст. Автор тексту, час створення і публікації тексту, те, з якого глобального тексту взято даний текст. Всі ці зовнішні відомості відразу багато скажуть нам про те, що можна і чого не можна буде допускати в перекладі. Наприклад, якщо текст минулого століття, нехай він і не художній, при перекладі необхідна архаїзація.

Визначення джерела та реципієнта. Важливим моментом є визначити, ким текст породжений і для кого призначений. Справа в тому, що від цього залежать різноманітні мовні риси, які неодмінно потрібно передати в перекладі.

Склад інформації. Несподівано важливим виявляється тип інформації, закладеної в тексті. Так як вид інформації є визначальним для типу тексту і має свої засоби мовного оформлення. Найзручніше при аналізі «перевірити» вихідний текст на наявність всіх чотирьох типів інформації:

1) Когнітивна інформація, тобто ім'я автора листа, назва фірми, найменування товарів, позначення термінів їх поставки, умов поставки.

2) Оперативна інформація, що виражається формами дієслова в наказовому способі, дієслівними конструкціями з семантикою необхідності або можливості, модальними словами.

3) Емоційна інформація, тобто слова вітання і прощання, висловлені в листі думки і оцінки.

4) Естетична інформація, тобто метафори, рима, гра слів, ритмічний синтаксичний період, дивні епітети.

Практичний досвід перекладу показує, що перекладачеві часто трапляються тексти, в яких різні види інформації змішані. Але тим не менш явно помітні такі, які спеціалізовані на одному певному виді інформації. Так, науковий текст спеціалізується на передачі когнітивної інформації, текст побутового спілкування - на емоційній інформації, художній текст - на естетичній. Стратегію перекладу саме таких текстів перекладачеві найлегше

вибрати. Однак зовсім «чистими» вони все ж не бувають. Навіть найсуворіший науковий текст може містити невелику частку емоційної інформації.[28]

Комунікативне завдання може звучати по-різному: повідомити важливі нові відомості; переконати в своїй правоті; налагодити контакт. Таке формулювання допомагає перекладачеві визначити головне при перекладі, так звані домінанти перекладу.

Аналітичний варіативний пошук

Наступний етап перекладу, присутній у всіх перекладацьких стратегіях, - це створення тексту перекладу. Якщо вже відомі особливості тексту які потрібно передати в перекладі, залишається відпрацювати техніку.

Аналіз результатів перекладу

Переклад виконано. Залишилося переглянути його і тверезо оцінити. Перш за все оцінюється єдність стилю тексту перекладу. Єдність стилю: чи не потрапило в переклад невідповідне слово, що не відповідає основним рисам стилю оригіналу, чи не занадто штучно виглядає на тлі тексту стилістична фігура, сконструйована перекладачем, - все це піддається контролю. Попутно виявляються дрібні стилістичні шорсткості: занадто частий повтор одного і того ж слова, невдалі сполучення підрядних, неузгодженість в часах, неправильне відмінкове узгодження [3, с.232-242].

2.3.3. Стратегія перекладу в текстах різних жанрів

Залежність стратегії перекладача від типу тексту перекладу очевидна. Безсумнівно, переклад художнього роману і переклад технічної інструкції вимагають різного підходу, різного рівня еквівалентності і різної кваліфікації перекладача. Вибір стратегії ґрунтується на класифікації видів перекладу, і перекладач нерідко спеціалізується на перекладах певного виду.

«Перш за все виділяються два основних функціональних види перекладу: художній (літературний) переклад і інформативний (нелітературний) переклад. Художній переклад - це переклад творів художньої літератури. Основне завдання перекладача в цьому виді перекладу - передати художньо-естетичні достоїнства

оригіналу, створити повноцінний художній текст на мові перекладу. Інформативним перекладом називається переклад текстів, основна функція яких полягає в повідомленні якихось відомостей, а не в художньо-естетичному впливі на читача. До таких текстів відносяться всі матеріали наукового, ділового, громадсько-політичного, побутового і тому подібного характеру. Основне завдання перекладача таких текстів - найбільш повна передача інформації, яка в них міститься, досягнення максимально можливої еквівалентності. Поділ на художній і інформативний переклад вказує лише на основну функцію оригіналу, яка повинна бути відтворена в перекладі, фактично ж в оригіналі, що вимагає, в цілому, художнього перекладу, можуть бути окремі частини, які виконують виключно інформаційні функції, і, навпаки в перекладі інформативного тексту можуть бути елементи художнього перекладу. У кожному з цих основних видів перекладу виділяються більш дрібні підвиди зі своїми особливостями, що впливають на вибір перекладацької стратегії» [4, с.115-116].

Остаточне уявлення про те, як оформлений текст ми отримаємо, якщо визначимо, до якого мовного жанру він відноситься. Людина розробила стійкі типові форми текстів, які мають свою історію, свої традиції.

Необхідно підкреслити, що ці типові форми, за рідкісним винятком, інтернаціональні, вони не прив'язані до певної мови, так що цей аспект аналізу, як і попередні, може проводитися на матеріалі будь-якого вихідної мови і «працює» для іншої, мови перекладу. Так, мовний жанр інтерв'ю або наукової доповіді цілком однаково будується як у французькій і німецькій, так і в українській мові та в гінді.

На думку І.С.Алексеевої «не всі характерні риси мовного жанру, які виявлені перед-перекладацьким аналізом, потрібно обов'язково усвідомлювати і враховувати перекладачеві. Наприклад, він навряд чи змінить при перекладі абзацну структуру тексту, замінить монолог діалогом або розповідь від третьої особи на розповідь від першої особи» [3, с.237]. Але всі вони в сукупності становлять систему мовного жанру, і, щоб вибрати в ній ті, на які слід звернути

активну увагу (повтори, емоційно забарвлену лексику і т.п.), необхідно знати систему в цілому.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ II

У процесі перекладу часто виявляється неможливим використовувати відповідність слів і виразів, які даються у словнику. У подібних випадках слід вдаватися до перекладацьких трансформацій, які полягають в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення або ж її повної заміни для адекватної передачі змісту висловлювання.

Досягнення адекватності в перекладі пов'язане з умінням грамотно ідентифікувати перекладацьку проблему і здійснювати необхідні перекладацькі трансформації.

Незважаючи на те, що до сих пір поняття трансформації трактується лінгвістами неоднозначно, в загальному вигляді, перекладацька трансформація визначається як перетворення, за допомогою якого можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу.

Серед трансформацій, незважаючи на існуючі відмінності класифікацій, більшість лінгвістів виділяють дві основні види: граматичні та лексичні. Причому треба враховувати той факт, що часто ці два види трансформацій поєднуються один з одним. Виділення даних перекладацьких трансформацій здійснюється на основі різних причин, що викликають ці трансформації.

Використання перекладацьких трансформацій, в першу чергу, диктується передачею вихідного змісту, виразом думки оригіналу. Перекладач жодним чином не повинен прагнути зберегти оригінал.

Трансформації потрібні, щоб дотримати «правильність» мовних норм, щоб мова перекладача сприймалася як «грамотна мова».

Ще одна причина, що викликає трансформації при перекладі - надати мові природності, щоб мова перекладача відповідала мовним звичкам носіїв мови перекладу.

Після ретельного вивчення, аналізу теоретичних матеріалів можна дійти висновку, що в зв'язку з тим, що поняття «стратегія перекладу» маловивчене, важко дати певне тлумачення, часом навіть одні й ті ж перекладознаці вкладають в це словосполучення різний зміст.

Досліджуючи поняття перекладацької стратегії і етапи, що складають її алгоритм, ми виявили і описали лише необхідні її складові. Визначальним для вибору конкретних перекладацьких дій в рамках стратегії перекладу виявився тип тексту і інформація, що міститься в ньому. Це ще раз підтверджує значущість параметра виду інформації для класифікації типів тексту.

Розглянуто варіативність перекладацьких стратегій в залежності від особистості перекладача і його професійних умінь і міру зв'язку помилок перекладача з оптимальністю вибору стратегії. Це дозволить уточнити наші уявлення як про процес перекладу, так і про критерії його еквівалентності.

На основі виконаної роботи, можна зробити висновок, що для з'ясування істини в тій чи іншій області ще недостатньо експериментальних даних або фактичного матеріалу, не знайдені об'єктивні критерії, не сформульовані задовільні гіпотези. Все це - симптоми молодості, «хвороби росту» нової науки, яка постійно росте і розвивається.

Але ті ж симптоми спрямовують науку про переклад в майбутнє, вказуючи на безкрає поле діяльності для майбутніх допитливих дослідників.

Перекладознавство потребує молоді наукові сили, які ще більше розширять його горизонти, осмислять шлях, пройдений практиками перекладу, піднімуть цю науку на рівень, гідний інтелектуального розвитку людства в ХХІ ст.

РОЗДІЛ ІІІ

3. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ

3.1. Зародження роману на хінді

Сучасна література підживлюється багатою літературною спадщиною, і розвиток і вдосконалення таких прозаїчних жанрів, як розповідь і роман, набувають особливого значення при їх взаємодії з деякими традиційними літературними напрямками. Сучасна проза хінді, розвиваючись відповідно до життєвих потреб і нових історичних умов, продовжує традиції літературної школи видатного індійського письменника Премчанда.

Літературі гінді знадобилося більше 70 років, щоб перейти до стадії активного розвитку прози. Значну роль в появі роману на гінді зіграли зусилля та ентузіазм Бхаратенду Харішчандри, який з 1870-х рр. роздавав своїм знайомим літераторам замовлення на переклад романів з бенгалі, маратхі, гуджараті. Видаючи переклади романів Бонкімчондро та інших індійських авторів, він привчив інтелігенцію до читання прози і в певному сенсі підготував майбутніх письменників. [60]

У 1870-і рр в Північній Індії було видано невелику кількість оповідних творів, в основному присвячених жіночій освіті («Розповідь про старшу та молодшу невісток» Гаурі Дагга, 1870, «Бхагьяваті» Пхуллорі, 1877, і ін). Деякі дослідники (наприклад, В. Далмія) схильні вважати, що вони є вже справжніми романами, однак відсутність у Гаурі Дагга і Пхуллорі єдиного цілісного сюжету з зав'язкою, кульмінацією і розв'язкою, як ми вважаємо, свідчить про те, що уявлення про роман на цьому етапі ще не цілком оформилися. Ми маємо справу, скоріше, з дидактичними повістями, що складаються з серій епізодів з життя добродесних жінок. [71]

Перший оригінальний роман з розвиненим сюжетом з'явився у пресі тільки в 1882 р. («Досвід - кращий вчитель» Шрінівасдаса), а в масовому порядку романи на хінді стали видаватися в 90-і рр XIX ст. Тоді ж з'явилося кілька

тематичних видів роману, були засновані спеціальні журнали, в яких автори могли публікувати свої твори. За поширеною класифікацією, на рубежі століть на гінді створювалися романи чотирьох основних видів:

1) соціальні романи, романи з громадською або сімейною проблематикою;

2) романи на історичні сюжети;

3) пригодницькі або чарівні романи, оповідання про надзвичайні події, про магію і хитрощі (тілісм), а також про айярів - плутах і спритних шпигунів, які володіють мистецтвом перевтілення;

4) детективні або кримінальні історії. [38]

Дана класифікація романів відображає стандартну рубрикацію, яку можна знайти в більшості досліджень - як індійських, так і західних, - але не є строго науковою. Все ж, будучи заснованою на тематичному принципі, вона служить хорошою підмогою в першу чергу для читача, бо дає змогу орієнтуватися в багатому матеріалі і породжує певні очікування від твору.

Слід зазначити, що в розвитку і вдосконаленні індійської літератури, особливо жанру оповідання, значним є внесок знаменитого письменника Премчанда. В цілому, його діяльність відкрила нову епоху, і сприяла розвитку в індійській літературі методу критичного реалізму. Реалістичний напрямок, засновником якого є Премчанд, виник в результаті звернення до проблем суспільного життя, зображення епохи складних соціальних перетворень. Премчанд був одним з перших новелістів Індії, який у виникнувшій несприятливої історичної ситуації, як прозаїк, усвідомив своє завдання і відповідальність і зміг з гордістю їх виконати. Він відмовився від тих догм і середньовічних традицій, які відділяли літературу від життя і тим самим підняв її на якісно новий рівень. Про це свідчать його розповіді, які отримали високу та достойну оцінку читачів і дослідників його творчості. [6]

Премчанд, звертаючись до нових тем, зробив гідний внесок у розвиток індійської літератури. Своє покликання і головне завдання він бачив, перш за все, в залученні уваги громадськості своєї країни до ролі людини в суспільстві, в

агітації буржуазних просвітителів взяти участь в національно-визвольному русі, в заклику народу до боротьби за соціальну рівноправність і права людини. У його творах червоною ниткою проходить думка про необхідність звільнення членів суспільства від забобонів середньовіччя, захисту прав жінок та вирішення інших важливих питань життя індійського суспільства. У своїх оповіданнях і романах Премчанд всебічно відображав взаємини між різними класами і верствами індійського суспільства. [70] Всі ці нововведення привертали увагу читача, і допомагали народу краще усвідомлювати життя своєї країни з усіма її успіхами і негараздами і вносили свій посильний внесок в її розвиток. Премчанд був великою особистістю, якій вдалося реалістичне зображення складного життя індійського народу. Таджицький дослідник Х. Раджабов пише: «У більшості дослідницьких робіт, присвячених індійським новелам, не виявляється всебічний аналіз цього літературного жанру до придбання Індією незалежності. У них, в основному, мова йде про оповідання Премчанда. Крім визначення першого новеліста, дослідники дискутують про наявність чи відсутність національних коренів в традиції створення оповідань. Деякі вчені вважають, що у цього жанру є національне коріння. А інші думають, що він є новим напрямком літературознавства ХХ століття і виник в літературі Індії під впливом новелістів Заходу і Бенгалі » [65]

В цьому напрямку індійські вчені провели численні фундаментальні і менш значні - фрагментарні дослідження, присвячені жанру новели, вони характеризували оповідання, написані до придбання Індією суверенітету, і частіше акцентували свою увагу на розповідях Премчанда. В індійських оповіданнях до сучасного періоду в образі головних героїв часто виступили тварини і птахи. З урахуванням цього судження Раджабова Х. і висловлювань інших дослідників про індійських новелах, можна константувати, що жанр сучасного розповіді, в значній мірі, що сформувався в кінці ХІХ- століття, а з приходом Премчанда на літературну арену пустив міцне коріння, встояв в повному сенсі слова , і в наступні періоди впевненими кроками розвиває індійське художнє слово. [70]

Очевидно, причиною фрагментарного звернення дослідників до даного періоду служила та обставина, що в кінці XIX століття і в перше десятиліття XX століття цей жанр ще не увійшов у фазу належного досконалості, хоча саме цей період став ґрунтом для формального та змістовного виникнення розповіді. Надалі творіння Премчанда, Упендрантха Ашка, Мохан Ракеш, Раджендра Дцава, Манну Бахандарі, Шріканта Варми і інших новелістів визначили напрямки, форми і цілий розповіді. В силу того, що зміст оповідання, як жанру, завдяки творінням вищеназваних письменників було націлене на виховання людини, інтерес до цього жанру зростав все більше і більше. Після здобуття індійським народом повної незалежності, жанр оповідання в літературі цієї країни зайняв одне з провідних місць. Поступово індійські оповідачі XX століття намагалися здебільшого описувати реалістичні події. [66]

Напрямок критичного реалізму в індійській літературі, основоположником якого був Премчанд, сформувався в результаті звернення до основних проблем, що існують в індійському суспільстві. Премчанд першим серед індійських письменників в сформованому історичному становищі відчув і виконав свою місію як літератор. Премчанд здійснив неоціненний внесок у збагачення індійської літератури новими темами. Він привернув увагу громадськості країни до таких соціальних значущим проблемам, як роль і місце мас, буржуазних просвітителів в національному - визвольному русі, боротьбі народу за свої права, питань подолання членами суспільства від вікової відсталості і замкнутості, звільнення жінок. [6]

Дуже велика роль основоположника критичного реалізму Премчанда в розвитку роману хінді 20-30-х рр. XX століття. Премчанд відкрив нову сторінку в літературі хінді своїми романами «Притулок» («Севасадан», 1918), «Обитель любові» («Премашрам», 1922), «Нирмала» (1923), «Арена» («Рангбхумі», 1925), «Перевтілення» («Каякалпа», 1928), «Розтрата» («Габала», 1931), «Поле битви» («Кармабхумі», 1932), «Відплата» («Годан») і ін. Як відомо, в 1947 році Індія стала незалежною. Здобуття незалежності після двохсотлітнього колоніального рабства, що, безумовно, послужило величезним перетворює чинником в сучасній

історії Індії, відкрило нові можливості для розвитку вітчизняної літератури. Тепер перед літераторами вільної Індії стояли інші завдання, проте це ще не означало, що всі проблеми і розбіжності, що існували в суспільстві до 1947 року, усунулися лише тому, що Індію покинули колонізатори. [21]

Російський учений Д.С. Срібний є одним з рідкісних дослідників, які вивчили питання впливу європейського просвітницького роману на індійський роман. На особливу увагу заслуговує його книга «Роман в індійській культурі Нового часу», присвячена даній проблемі. Інший російський літературознавець-індолог А.В. Сухачов також займався докладним науковим дослідженням питання взаємовпливу літератури народів Сходу і Заходу [64]. У своїй праці автор детально описує розвиток і формування жанру роману в індійській літературі. Одним з дослідників, які зробили свій внесок у вивчення питання становлення та розвитку роману хінді, є Н.Д. Гаврюшина. До числа її найбільш відомих праць відноситься робота «Премчанд і роман хінді ХХ століття» [55], яка має велику наукову цінність. Слід зазначити, що письменник Премчанд, який займав ключове місце в 9 прозової літературі хінді, завжди знаходився в центрі уваги дослідників. Наприклад, В.І. Балин піддав дослідженню два романи Премчанда - «Обитель любові» і «Відплата». [6] З числа таджицьких літературознавців, серйозним вивченням літератури хінді, і зокрема, творчої спадщини Премчанда, займається професор Х. Раджабов. У різні роки дослідженням творчості відомих письменників Індії займалися й інші вчені, такі як Д. Голманд, В.А. Чернишов. Досить цінним дослідженням є тритомна праця німецького вченого В. Рудіна, виданий під назвою «Роман Хіндустані» в 60-і роки минулого століття. У 1970 році англійськими востоковедами була видана книга «Роман в Індії. Зародження і розвиток », яка зіграла ключову роль в розкритті шляхів появи і формування роману хінді. Доктор Бхолобхаї Пател також відноситься до числа відомих дослідників роману хінді, чії праці присвячені, в основному, особливостям сільського роману, його становлення, розвитку та впливу на загальну літературну середу на сучасному етапі. Їм особливо підкреслюється роль англійської мови в розкритті проблем індійської літератури. Доктор Бхолобхаї Пател настійно стверджує: «Не дивлячись на те,

що в літературі хінді з'явилося багато романів, схожих за структурою і змістом з англійським романом, проте письменники Індії, у міру можливості, прагнули надати їх змісту національну колоритність і місцевий аромат» [64].

3.2. Видатний індійський письменник Премчанд та його роман «Нірмала»

Видатний письменник, класик індійської літератури Дханпатрай Шривастав (Премчанд) народився 1880 року в сім'ї дрібного службовця. Після смерті батька на його плечі ліг весь тягар по утриманню численної родини, і майбутній оборонець знедолених та скривджених на власному досвіді пізнав, що таке бідність і злидні.

Початок творчої діяльності Премчанда припадає на перше десятиріччя ХХ століття, коли Індію охопив національно=визвольний рух проти англійських колонізаторів. Перше збірку оповідань письменника було конфісковано і публічно спалено; автору загрожували жорстоким покаранням.

В 1920 році Премчанд залишив державну службу, приєднавшись до кампанії неспівробітництва з колонізаторами і цілком віддався літературній творчості.

В своїх творах Премчанд реалістично змальовував життя народу колоніальної Індії. Він писав про злидні селян, про тяжку працю робітників на англійських плантаціях, про бідних чиновників, про становище жінки; він викривав пороки панівних класів, феодальні пережитки в побуті, ідеології і звичаї індійського суспільства.

За своє життя Премчанд написав одинадцять романів та велику кількість оповідань, створивши широке художнє полотно життя індійського народу першої третини ХХ століття. Його твори «Жертва», «Арена», «Поле діяльності», «Обман», «Шудра», «Покора», «Прокляття» і багато інших увійшли в скарбницю національної літератури Індії.

Помер письменник 8 жовтня 1936 року.

Нірмала (доброчесна чи чиста) або Друга дружина) - це індійський фантастичний роман, написаний індійським письменником Мунші Премчандом.

Мелодраматичний роман зосереджений на Нірмалі, молодій дівчині, яка була змушена вийти заміж за вдівця віку свого батька. Сюжет розкривається, щоб виявити підозру чоловіка у стосунках між нею та його старшим сином, підозру, яка призводить до смерті сина.

Зворушливий роман, опублікований у 1927 році, прозорий у своїй темі, що стосується питання приданого, а отже, невідповідності шлюбів та суміжних питань. Історія використовує художню літературу, щоб висвітлити еру настільки необхідної соціальної реформи в індійському суспільстві 1920-х років.

Сюжет

Адвокат Удай Бханулал домовився одружити свою 15-річну дочку Нірмалу з Бхуванмоханом Сінхою, сином Бхальчадри Сінхи. Кальяні, мати Нірмали, радить чоловіку не витратити занадто багато грошей на шлюб Нірмали, оскільки він також зобов'язаний видати заміж і другу дочку, Крішну. Розлючений словами Кальяні, він вирішує дати їй урок, залишивши свої старі речі вздовж берега річки і виїхавши на деякий час до сусіднього села, щоб Кальяні повірив, що він помер. Пізніше Бханулала вбив його суперник Матей, якого колись адвокат засудив до тюрми. Смерть Бханулала змусила сім'ю Сінхи вийти з домовленого шлюбу, оскільки більше не було великого приданого, як передбачалося до смерті Бханулала. Кальяні пише листа сім'ї Сінхи, розповідаючи про її жалюгідну ситуацію. Намагання Рангілі бай, дружини Бгальчандра Сінхи, пояснити ситуацію чоловікові та синові марні. За допомогою Пандіта Мотарама, Кальяні шукає нареченого для Нірмали. Фінансові труднощі змусили Кальяні видати її заміж за Тотарама, адвоката на 20 років старшого за неї. Тотарам з усіх сил намагався спокусити свою прекрасну молоду дружину, але безуспішно. Одного разу він розповідає фальшиву історію, що вбив двох злодіїв, у яких були великі мечі, щоб вона відчула, що її чоловік сповнений хоробрості. Але Нірмала, яка знає, що це неправдива історія, просто посміхається і діє так, ніби вона щаслива. Вона не відчувала до нього ніяких почуттів, крім поваги та почуття обов'язку, що не відповідало любові, яку він очікував отримати від своєї дружини.

Тотарам мав 3 синів від першого шлюбу. Його старший син Мансарам був лише на рік старший за Нірмалу. Незабаром Тотарам з підозрою ставився до Нірмали через слова своєї сестри Рукміні щодо стосунків з його сином Мансарамом. Ревнощі та підозри змусили його відправити Мансарама жити в гуртожиток. Це було рішенням, про яке вони всі пізніше пошкодували. Незабаром стан здоров'я Мансарама погіршився. Саме Бхуванмохан лікував Мансарама у лікарні. Коли Мансарам потребував крові, Нірмала була готова здати свою кров, після чого Тотарам усвідомив свою помилку. Бхуванмохан дізнавшись про Нірмалу, домовився про те, щоб його брат одружився з сестрою Нірмали, Крішною, щоб спокутувати свою провину. Бхуванмохана переслідували думки про Нірмалу та її горе. Зрештою Мансарам помер від туберкульозу.

Тотарам був з розбитим серцем і почуттям провини за свою роль у смерті сина. Рукміні підживлює вогонь у Джіярамі та Сіярамі, що саме Нірмала стала причиною смерті їхнього брата. Вони вірять у неправдиві слова Рукміні. Незабаром після цього його другий син Джіярам викрав коштовності Нірмали та втік з дому. Згодом він покінчив життя самогубством. Третій син Тотарама, Сіярам також втік, його заманив фальшивий аскет. Пригнічений втратою своїх синів, Тотарам вирушив на пошуки єдиного живого сина Сіярама.

Тим часом Бхуванмохан повернувся у життя Нірмали як чоловік її подруги Судхи. Він намагався спокусити Нірмалу, але його дружина дізналася про це і жорстоко критикувала його. Бхуванмохан переживав емоційне горе, і через смуток та свою любов до неї він покінчив життя самогубством. Пригнічена сумним поворотом подій Нірмала захворіла і віддавши свою дочку Ашу Рукміні - померла. Тотарам повернувся додому якраз коли Нірмала померла.

Нірмала зображує реалістичний та мальовничий портрет 1920-х років, мову та середовище епохи. Роман характеризує зло системи приданого, і тим самим відображає прагнення автора здійснити соціальну реформу та підвищити статус жінок у суспільстві. Слова автора ілюструють бідність його країни та малюють картину сільської Індії, що складається здебільшого із статичного суспільства, зіткнень каст, його бідності та експлуатації. Роман охоплює

проміжок часу близько шести років, протягом яких Нірмала переходить від дівчинки до дружини, а потім - матері. Це була епоха, коли самоповага та суспільний імідж мали принципове значення в суспільстві. Харчування спостерігалось з надзвичайно ритуальним значенням. У традиційних будинках жінки не їли з чоловіками і чекали, поки вони закінчать, перш ніж їм дозволяли їсти. Існував також страх перед лікарнями (а також перед переливанням крові), що пояснює вагання персонажа Тотарама та його провину щодо відправлення сина до лікарні. Нірмала є відображенням часу в індійському суспільстві, коли «найбільшим гріхом молоді дівчини було вимагати чоловіка, який прийняв би її без приданого».

3.3. Трансформації при перекладі роману «Нірмала»

1. बारातियों का ऐसा सत्कार किया जाए कि किसी को जबान हिलाने का मौका न मिले। Гостей треба було прийняти так, щоб усі лишилися вдоволені. **Смисловий розвиток**

2. पर यह कौन जानता था कि यह सारी लीला विधि के हाथों रची जा रही है। Хто б міг припустити, що доля так трагічно посміється з нього. **Смисловий розвиток**

3. सभी से वह इनके खून का प्यासा हो रहा था। Ще тоді він заприсягся помститися. **Компенсація втрат**

4. वह अच्छे वकील थे, लक्ष्मी प्रसन्न थीं और कुटुम्ब के दरिद्र प्राणियों को आश्रय देना उनका कर्तव्य ही था। Його вважали непоганим адвокатом, йому щастило у справах, і він гадав, що повинен дати притулок усім своїм збіднілим родичам. **Смисловий розвиток + граматичні заміни**

5. दोनों गुड़िया का धूमधाम से ब्याह करती थीं, सदा काम से जी चुराती थीं। Своїм лялькам вони влаштовували бучні весілля, але від роботи завжди відкручувались. **Цілісне перетворення**

6. इसलिए जब वर के पिता ने स्वयं कह दिया कि मुझे दहेज की परवाह नहीं, तो मानों उन्हें आंखें मिल गईं। Тому, коли батько нареченого сам сказав, що посаг його не цікавить, Удай Бханулал страшенно зрадив. **Цілісне перетворення**

7. यह आश्वासन पाकर वे खुशी के मारे फूले न समाये। Природно, що після таких слів адвокат неабияк зрадив. **4 Смысловий розвиток**

8. दोनों चंचल, खिलाड़िन और सैर-तमाशे पर जान देती थीं। Обидві були веселими пустунками, дуже любили прогулянки і всілякі видовища. **Додавання**

9. यौवन का अभी तक पूर्ण प्रकाश नहीं हुआ है। Її юність ще не розквітла! **4 Конкретизація + опущення**

10. बात कोई न थी, लेकिन दुःखी हृदय दुखती हुई आंख है, जिसमें हवा से भी पीड़ा होती है। Нічого особливого, звичайно, не трапилось, але поранене серце подібне до хворого ока, якому навіть вітер завдає болю. **Цілісне перетворення**

11. दिल की बात मुंह से निकल ही आती है, चाहे कोई कितना ही छिपाये। Як не приховуй, що в тебе на душі, та колись проговоришся. **Цілісне перетворення**

12. निशा ने इन्दू को परास्त करके अपना साम्राज्य स्थापित कर लिया था। - Над містом запала ніч. **Опущення + конкретизація**

13. क्या वह उस दीपक की भांति ही क्षणभंगुर नहीं है, जो हवा के एक झोंके से बुझ जाता है! Життя так само недовговічне, як полум'я свічки, що згасає від легкого подиху вітру. **Перестановка + граматична заміна**

14. दुनिया ही दूसरी हो गयी। Все пішло шкереберть. **Цілісне перетворення**

15. निर्मला का विवाह हो गया। ससुराल आ गयी। वकील साहब का नाम था मुंशी तोताराम। सांवले रंग के मोटे-ताजे आदमी थे। Справили весілля і Нірмала переїхала

в дім адвоката Мунші Тотарама, гладкого, опасистого чоловіка з смагливим кольором шкіри. **Об'єднання речень + диференціація**

16. तोताराम दम्पति-विज्ञान में कुशल थे। Тотарам не був новачком у сімейному житті. **Антонімічний переклад**

17. वह उसे प्रेम की वस्तु नहीं सम्मान की वस्तु समझती थी। Чоловіка вона могла тільки поважати, але не любити. **Перестановка**

18. वकील साहब को नके दम्पति-विज्ञान न सिखाया था कि युवती के सामने खूब प्रेम की बातें करनी चाहिये। दिल निकालकर रख देना चाहिये, यही उसके वशीकरण का मुख्य मंत्र है। Життєвий досвід підказував адвокатові, що молодій жінці треба говорити красиві слова кохання і підходити до неї з відкритим серцем: це єдиний шлях, щоб завоювати її довір'я. **Об'єднання речень**

19. निर्मला बड़े शौक से इस पद का काम अंजाम देती। एक-एक पैसे का हिसाब लिखती, अगर कभी रूपये कम मिलते, तो पूछती आज कम क्यों हैं। І справді, Нірмала дуже охоче виконувала свої нові обов'язки, ретельно враховуючи кожную пайсу. Коли адвокат приносив менше ніж звичайно, вона його питала: - Чому сьогодні так мало? **Перестановки + компенсація втрат**

20. उस वक्त उसके हृदय में एक ज्वाला-सी उठती। मन में आता इस घर में आग लगा दूं। В її голові снувалась настирлива думка: спалити весь цей дім і покласти всьому край. **Об'єднання речень + диференціація**

21. यह कहते-कहते निर्मला की आंखों से आंसू बहने लगे। По цих словах в очах Нірмали з'явилися сльози. **Опущення**

22. तोताराम क्रोध से कांप उठे। Тотарам аж затремтів од гніву. **Диференціація**

23. किसकी मजाल थी कि उन्हें बेदखल कर दे! Хто посміє прогнати її звідси?

Граматична заміна

24. उसका अबोध हृदय इस प्यार में वह मातृ-स्नेह न पाता था, जिससे दैव ने उसे वंचित कर दिया था। В цих пестошах наївне дитяче серце не відчувало тієї материнської любові, якої позбавила його доля. **Цілісне перетворення**

25. तोताराम ने उस वक्त तो यह बातें हंसी में उड़ा दीं, जैसा कि एक व्यवहार कुशल मनुष्य को करना चाहिए था। Як і личить розсудливій людині, Тотарам обернув усе на жарт. **Перестановка**

26. उनका असर पड़ने में कोई संदेह न था। Він не мав сумніву, що виконуючи їх, зможе завоювати серце Нірмали. **Додавання + перестановка**

27. मुंशीजी इस शंका के लिए तैयार न थे, पर कोई जवाब देना आवश्यक था। Цього Тотарам не сподівався. Треба було якось викручуватись. **Членування речень + генералізація**

28. हैं, हैं। मर्द होकर डरते हो? E-ех ти! Мужчина, а боїшся! **Граматична заміна**

29. मुंशीजी घर से तो निकले, लेकिन बरामदे में फिर ठिठक गये। उनके पांव ही न उठते थे कलेजा धड़धड़ कर रहा था। Тотарам вибіг на терасу і зупинився, ноги йому підломлювалися, серце посилено колотилось. **Об'єднання речень + цілісне перетворення**

30. क्या मेरी दशा को और भी दारुण बनाना चाहते हो? Невже моє життя стане ще нестерпнішим? **Диференціація значень**

31. उस दिन से निर्मला का रंग-ढंग बदलने लगा। З цього дня Нірмала помітно змінилась. **Генералізація + граматична заміна**

32. उसके हृदय में विप्लव की ज्वाला-सी दहकती रहती थी, जिसकी असह्य वेदना ने उसे संजाहीन-सा कर रखा था। Серце її горіло вогнем розпачу і горя, і нестерпний біль від цього вогню робив її байдужою до всього на світі. **Цілісне перетворення**

33. रौने से काम में हर्ज होने के कारण उसे और यातनाएं ही तो सहनी पड़ती हैं। Сльозами справі не зарадиш, вони лише приносять ще більше страждань. **Опущення**

34. आज बहुत दिनों के बाद उन्हें यह कमल खिला हुआ दिखलाई दिया। Нарешті розцвіла ця квітка лотоса. **Опущення + граматична заміна**

35. उनके हृदय में चोट-सी लग गयी। В нього защеміло серце. **Смисловий розвиток**

36. उसकी यह अनुपम छवि उनके हृदय का शूल बन गयी। Її сяюча краса завдавала йому болю. **Смисловий розвиток**

37. दिन भर राह देखते-देखते आंखे फूट जाती हैं। Я чекаю вас і чекаю, всі очі видивила. **Граматична заміна**

38. यह जीवन में पहला ही अवसर था कि इन्होंने मंसाराम या किसी लड़के की शिक्षोन्नति के विषय में इतनी दिलचस्पी दिखायी हो। Уперше в житті він раптом зацікавився, як вчаться його сини. **Опущення**

39. बालक का सरल निष्कपट हृदय पितृ-प्रेम से पुलकित हो उठा। Наївне чисте серце Мансарам радісно забилося від цього незвичайного прояву батьківської любові. **Додавання**

40. मुंशीजी करुणा से विह्वल हो गये। Тотарам каявся. **Цілісне перетворення**

41. जब कोई बात हमारी आशा के विरुद्ध होती है, तभी दुख होता है। Надії, що не справдилися, завжди завдають жорстокого болю. **Перестановка + додавання**

42. वह देखती थी मंसाराम बहुत विरक्त और उदास रहता है, यह भी देखती थी कि वह दिन-दिन दुर्बल होता जाता है, लेकिन उसकी वाणी और कर्म दोनों ही पर मोहर लगी हुई थी। Вона бачила, що Мансарам замкнувся в собі і страждає. Бачила, що він день у день слабшає, але її уста були зімкнуті, а руки сковані. **Членування речень + цілісне перетворення**

43. चिड़िया को जाल में फंसाने के पहले शिकारी दाने बिखेरता है। Для того, щоб заманити пташку в сітку, птахолов розкидає перед нею зерно. **Конкретизація**

44. निर्मला के मुंह से एक ठंडी सांस निकल गयी। ऐसा मालूम हुआ, मानो कलेजा बैठा जाता है। З грудей Нірмали вирвалося болісне зітхання. Їй здалося, ніби серце її от-от зупиниться. **Диференціація**

45. हृदय रोता रहता था, पर मुख पर हंसी का रंग भरना पड़ता था। Серце її краялось, але їй доводилося посміхатись. **Компенсація втрат**

46. मन। तेरी गति कितनी विचित्र है, कितनी रहस्य से भरी हुई, कितनी दुर्भेद्य। तू कितनी जल्द रंग बदलता है? Душа! Які складні твої переживання. Які небезпечні твої таємниці, і як блискавично все в тобі змінюється! **Граматична заміна + об'єднання речень + цілісне перетворення**

47. क्या जीवन में इससे बड़ी विपत्ति की कल्पना की जा सकती है? क्या संसार में इससे घोरतम नीचता की कल्पना हो सकती है? Що може бути гірше цього? **Цілісне перетворення + опущення**

48. मंसाराम ने अब तक निर्मला की ओर ध्यान नहीं दिया था। निर्मला का ध्यान आते ही उसके रोंये खड़े हो गये। Досі Мансарам не згадував про Нірмалу, але тепер йому раптом стало страшно за неї. **Об'єднання речень + опущення**

49. इसी में सच्ची वीरता है। माता, मैं अपने रक्त से इस कालिमा को धो दूंगा। Ну що ж, я вмру, як умирають справжні герої. Мамо, я свою кров'ю змию цю ганьбу!

Смисловий розвиток

50. उसके दिल पर से बोझ-सा हट गया। Величезний тягар упав з його плечей.

Диференціація значень

51. चिंता की मेघ-राशि जो सिर पर मंडरा रही थी, छिन्न-भिन्न हो गयी। Хмари сумнівів розвіялись. **Опущення + цілісне перетворення**

52. जिस जीवन में ऐसी-एसी बाधाएं हैं, ऐसी-ऐसी यातनाएं हैं, उससे मृत्यु कहीं अच्छी।

Смерть набагато краща за життя, яке приносить самі лише нещастя та муки.

Перестановка

53. यह विनोद नहीं, उसकी आत्मा का करुण विलाप है। Це була не радісна веселість, а гіркий плач душі. **Конкретизація**

54. संदेह के निर्दय आघात ने उसकी लज्जा और आत्मसम्मान को कुचल डाला है।

Жорстока підозра отруїла його свідомість. **Опущення.**

55. उसका कलेजा सन्न रह गया। Серце його завмерло. **Диференціація значень**

56. उसका आत्म-सम्मान उसे इस कुटिल व्यवहार का जल्द-से-जल्द अंत कर देने के

लिए बाध्य कर रहा था, पर इसका परिणाम क्या होगा? Кожне брехливе слово,

обурювало його чесну душу, і він хотів лише одного: скоріше з усім покінчити.

Але чого він домігся? **Членування речень + перестановка**

57. यह समझकर उसका कोमल हृदय फट न जाएगा? Хіба переживе її ніжне серце

такий удар? Антонімічний переклад

58. इस अचेत दशा में उसे भांति-भांति के स्वप्न दिखाई देने लगे। Очі юнака оповив

туман дивних сновидінь. **Цілісне перетворення**

59. लड़के की दशा देखकर उनकी आंखों से आंसू निकल आये। वह हृष्टपुष्ट बालक-, जिसे देखकर चित्त प्रसन्न हो जाता था, अब सूखकर कांटा हो गया था। Квітучий юнак, від погляду на якого колись раділо серце, тепер нагадував живий кістяк.

Об'єднання речень + компенсація втрат

60. लेकिन जरा ही देर में इस तृष्टि की जगह उनके मन में ग्लानि का भाव जाग्रत हुआ। Але через кілька хвилин задоволення в душі адвоката змінилося почуттям пригніченості й суму. **Додавання**

61. उस अनर्थ की कल्पना ही से मुंशीजी के रोंए खड़े हो गये और कलेजा धक्धक करने लगा। हृदय में एक धक्कासा लगा। Коли адвокат це подумав, йому стало страшно, і серце так защеміло, неначе його чимсь вкололи. **Об'єднання речень + диференціація значень**

62. इस करुणा, शोक, पश्चात्ताप और शंका से उनका चित्त घबरा उठा। Серце його здригалось від жалю, горя, каяття і страху. **Перестановка + диференціація**

63. मुंशीजी ने देखा कि निर्मला के मुख पर नाममात्र को भी शोक याचिनता का चिन्ह नहीं है। Тотарам помітив, що на обличчі Нірмали не було й тіні занепокоєння або турботи. **Конкретизація**

64. हृदय की चोट भाव-कौशल से नहीं छिपाई जा सकती। Хоч як людина вміє володіти собою, їй не приховати своїх сердечних страждань! **Перестановка + граматична заміна**

65. अपने चित्त की दुर्बनजा पर इस समय उन्हें अत्यन्त क्षोभ हुआ। Тепер Тотарам гірко каявся в своїх вчинках. **Цілісне перетворення**

66. उसकी कल्पना ही से उनका मन दहल उठा। उनकी देह की सारी हड्डियां मानों इस हाहाकार पर पानी डालने के लिए व्याकुल हो उठीं। При самій лише думці серце

Тотарама завило, а по тілу розлилася млявість. **Об'єднання речень + диференціація значень + смисловий розвиток**

67. आज कई दिनों के बाद उनके हृदय मंडल पर छाया हुआ सघन फट गया था और प्रकाश की लहरें अन्दर से निकलने के लिए व्यग्र हो रही थीं। Тільки сьогодні розвіявся густий туман, що багато днів оповивав його душу, і все навколо прояснилось. **Диференціація значень + перестановка**

68. मुंशीजी बहुत गम्भीर स्वभाव के मनुष्य थे। यह भी जानते थे कि इस वक्त हाय-हाय मचाने से कोई नतीजा नहीं, लेकिन फिरी भी इस समय शान्त बैठना उनके लिए असम्भव था। Тотарам прекрасно розумів, що зараз голосінням горю не зарадиш, але він не міг сидіти і терпляче ждати. **Об'єднання речень + конкретизація**

69. इन्हीं विचारां में पड़े-पड़े मुंशीजी का एक झपकी आ गयी। मने के भावों ने तत्काल स्वप्न का रूप धारण कर लिया। Поринувши в такі думки, Тотарам непомітно задрімав, і почуття, що сповнювали його душу, вилились у скорботні видіння. **Об'єднання речень**

70. बड़े-बड़े महान संकल्प आवेश में ही जन्म लेते हैं। Рішучість приходить тільки під час сильних душевних потрясінь. **Перестановка**

71. जो कुछ होना था हो गया, किसी को कुछ न चली। Сталося неминуче. **Смисловий розвиток**

72. जब हाथ से तीर निकल चुका था, जब मुसफिर ने रकाब में पांव डाल लिया था। Стріла зірвалася з тятиви, змучений подорожній рушив в свою останню путь. **Цілісне перетворення**

73. जहां उनकी आशाओं का दीपक जलता रहता था, वहां अब अंधकार छाया हुआ था। Дім, де раніше сяяли промені надії, поринув у темряву скорботи. **Додавання**

74. मगर तिनके का सहारा पाकर कोई तट पर पहुंचा है? Але кому з потопаючих щастило досягти землі з допомогою такої ненадійної опори? **Генералізація**

75. मोह ने उन्हें फिर संसार की ओर खींचां मानव जीवन! तू इतना क्षणभंगुर है, पर तेरी कल्पनाएं कितनी दीर्घालु! Людське життя! Хоч яке ти коротке, але закони твої вічні! **Опущення + цілісне перетворення**

76. अपराधी जैसे दंड की प्रतीक्षा करता है, उसी भांति वह विवाह की प्रतीक्षा करती थी, उस विवाह की, जिसमें उसक जीवन की सारी अभिलाषाएं विलीन हो जाएंगी, जब मण्डप के नीचे बने हुए हवन-कुण्ड में उसकी आशाएं जलकर भस्म हो जाएंगी। Вона ніби передчуввала, що це весілля розіб'є вщент усі її надії, що жертвний вогонь, запалений у весільній альтанці, спопелить усі її мрії про щастя. **Перестановка + граматична заміна + компенсація втрат**

78. खिलाड़ीपन तो साउन महान् गुणों मे नहीं! क्या हंसते-खेलते बालकों का प्राण हर लेना खेल है? क्या ईश्वर ऐसा पैशाचिक खेल खेलता है? Але ж життя - не іграшка. Чому ж великий бог убиває дітей? Як він може розважатися такою жахливою грою?! **Цілісне перетворення**

79. जब हमारे ऊपर कोई बड़ी विपत्ति आ पड़ती है, तो उससे हमें केवल दु ख ही नहीं: होता, हमें दूसरों के ताने भी सहने पड़ते हैं। Біда ніколи не приходить сама. **Опущення**

80. निर्मला तो सन्नाटे में आ गयी। मालूम हुआ, किसी ने उसकी देह पर अंगारे डाल दिये। Нірмала заціпеніла. Їй здалось, ніби її кинули на розжарене вугілля. **Конкретизация + граматична заміна**

81. संसार में सभी बालक दूध की कुल्लियों नहीं करते, सभी सोने के कौर नहीं खाते।

Не всі діти полощуть рот молоком і не всі їдять на золоті... **Опущення + перестановка**

82. दाने पर मण्डराता हुआ पक्षी अन्त में दाने पर गिर पड़ा। उसके जीवन का अन्त पिंजरे में होगा या व्याध की छुरी के तले - यह कौन जानता है? Дурна пташка

покружляла над принадою і сама полізла в сіть птахолова. Але що її чекає – ніж чи клітка, – ніхто не знає! **Об'єднання речень + перестановка + антонімічний переклад**

83. मुंशीजी की आंखों से अश्रुधारा बह रही थी, तो कोई आश्चर्य है? Очі Тотарама наповнилися слізьми. **Опущення + перестановка**

84. उसी वक्त निर्मला का कलेजा मसोसने लगा। Серце Нірмали стислось. **Перестановка + опущення + диференціація**

85. दिन न गुजरने लगे। एक महीना पूरा निकल गया, लेकिन मुंशीजी न लौटे। कोई खत भी न भेजा। Минув уже цілий місяць, як Тотарам поїхав, але досі від нього не було жодного листа. **Об'єднання речень**

86. झुंझलाकर मुंशीजी को कोसती। Засліплена гнівом, Нірмала проклинала Тотарама. **Додавання**

87. जब हृदय जलता है, तो वाणी भी अग्निमय हो जाती है। А коли горить серце, з язика хоч-не-хоч сипляться жарини. **Диференціація значень**

88. जैसे शराबी शराब के नशे में सारी चिन्ताएं भूल जाता है, उसी तरह निर्मला सुधा के घर जाकर सारी बातें भूल जाती थी। Як п'яниця, сьорбнувши вина, забуває прикrostі свого життя, так і Нірмала, прийшовши до Судхи, забувала про все.

ГрамаTична заміна

89. यहां आते वक्त वह मांग-चोटी, कपड़े-लत्ते से लैस होकर आती और यथासाध्य अपनी विपत्ति कथा को मन ही में रखती थी। वह यहां राने के लिए नहीं, हंसने के लिए आती थी। Жвава, черупно зачесана і пишно вбрана, Нірмала приходила сюди не плакати, а сміятися, приховуючи свої страждання в глибині душі. **Об'єднання речень + перестановка**

90. जिस ज्वाजा को वह बरसों से हृदय में दवाये हुए थे, वह आज पवन का झोंका पाकर दहक उठी। Полум'я, яке колись погасло в його серці, раптом спалахнуло від випадкового пориву вітру. **Цілісне перетворення**

91. नदी के कगार पर पहुंच कर भागती हुई सेना में अद्भुत शक्ति आ जाती है। Коли армія доходить у своєму відступі до крутого берега річки і бачить, що далі дороги немає, сили її подвоюються. **Перестановка + додавання**

92. इन शब्दों में जो संकेत था, वह बुद्धिमती सुधा से छिपा न रह सका। Для Судхи було досить одного натяку. **Цілісне перетворення + опущення**

93. वह सिर से पांव तक कांप उठी और बिना कुछ कहेसुने सिंहनी की भांति- क्रोध से भरी हुई द्वार की ओर चली। Не сказавши більше й слова і не чуючи, що їй говорить Нірмала, Судха, мов розлючена левиця, кинулась до дверей і побігла до свого дому. **Перестановка + додавання**

94. दरिद्र प्राणी उस धनी से कहीं सुखी है, जिसे उसका धन सांप बनकर काटने दौड़े। Кожний старець щасливіший за мільйонера, якого жалить його багатство, неначе змія. **Цілісне перетворення**

95. निर्मला ने विरक्त भाव से कहा - जिसे राने के लिए जीना हो, उसका मर जाना ही अच्छा। Для того, чие життя – самі сльози, смерть є полегшенням, - з повною байдужістю заперчила Нірмала. **Перестановка + цілісне перетворення**

96. मौत तो बिन बुलाए आती है, बुलाने में क्यों न आयेगी? Смерть приходит без запрошення. **Опущення**

97. निर्मला की सांस बड़े वेग से चलने लगी, फिर खाट पर लेट गई और बच्ची की ओर एक ऐसी दृष्टि से देखा, जो उसके चरित्र जीवन की संपूर्ण विमलकथा की वृहद् आलोचना थी, वाणी में इतनी सामर्थ्य कहा? Дихання Нірмали почастишало, і вона знову впала на ліжку. Востаннє її погляд зупинився на дочці. Немає слів, щоб описати цей погляд. Весь біль, всі страждання її гіркого життя зосередились у ньому. **Членування речень + цілісне перетворення**

98. चौथे दिन संध्या समय वह विपत्ति कथा समाप्त हो गई। Четвертого дня надвечір гірке життя Нірмали наблизилось до кінця. **Цілісне перетворення**

99. उसी समय जब पशु-पक्षी अपने-अपने बसेरे को लौट रहे थे, निर्मला का प्राण-पक्षी भी दिन भर शिकारियों के निशानों, शिकारी चिड़ियों के पंजों और वायु के प्रचंड झोंकों से आहत और व्यथित अपने बसेरे की ओर उड़ गया। І в ту саму годину смеркання, коли все живе повертається до своїх гнізд, душа Нірмали, зранена пострілами мисливців, пазурами мисливських соколів і знесилена страшними ударами вітру, відлетіла до місця вічного спокою. **Конкретизація + додавання**

100. मुझ अभागिनी से किसी को सुख नहीं मिला। जिस पर मेरी छाया भी पड़ गई, उसका सर्वनाश हो गया। За все життя я, нещасна, нікому не принесла радості. Навіть тінь моя всім приносила нещастя. **Цілісне перетворення**

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ III

Роман сучасного типу в індійській літературі розвивався стрімко, пройшовши за короткий період - всього за кілька десятиліть - шлях, який європейський роман пройшов за півтора-два століття (з кінця XVII до початку XIX в.). Зародження і початковий етап розвитку роману в регіональних

літературах Індії (ширше - Південної Азії) ХІХ - початку ХХ ст. - процес універсальний, що проходив в різних частинах субконтиненту приблизно в один і той же час і в цілому за схожими законами. Однак такий підхід допомагає скласти лише найзагальніші враження про розвиток жанру. В даний час абсолютно ясно, що становлення роману в кожному літературному регіоні Індії мало свої унікальні особливості, і вивчення конкретних прикладів може істотно змінити сформовані уявлення про динаміку цього процесу.

Премчанд вважається першим автором гінді, в працях якого помітно виділявся реалізм. Його романи описують проблеми бідноти і міського середнього класу. Його роботи відображають раціоналістичний світогляд, згідно з яким релігійні цінності розглядаються як щось, що дозволяє сильним експлуатувати слабких. Він використовував літературу з метою підвищення обізнаності громадськості про національні та соціальні проблеми і часто писав на теми, пов'язані з корупцією, дитячим вдівством, проституцією, феодальною системою, бідністю, колоніалізмом і про індійський рух за свободу.

Вплив Премчанда на індійську літературу неможливо переоцінити. Як писав покійний вчений Девід Рубін в книзі «Мир Премчанда» (Оксфорд, 2001), «Премчанду належить особливість створення жанру серйозної розповіді - а також серйозного роману - як на гінді, так і на урду. Він підняв художню літературу на цих мовах з болота безцільних романтичних хронік до високого рівня реалістичного оповідання, який можна порівняти з європейською художньою літературою того часу; і, крім того, в обох мовах він залишався неперевершеним майстром».

На матеріалі роману Премчанда «Нірмала» було досліджено перекладацькі трансформації при перекладі тексту з мови гінді на українську. До лексичних трансформацій можна віднести такі, як: диференціація значень, конкретизація значень, генералізація значень, смисловий розвиток (модуляція), антонімічний переклад, цілісне перетворення і компенсація втрат в процесі перекладу.

До граматичних трансформацій належать: членування речень, об'єднання речень, граматичні заміни та інші.

Також можна виділити такі перекладацькі трансформації, як: перестановки, додавання і опущення.

Слід зазначити, що в процесі перекладацької діяльності трансформації найчастіше бувають змішаного типу. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з одною - перестановка супроводжується заміною, граматичне перетворення супроводжується лексичним і т.д.

ВИСНОВОК

Художній переклад – один з найбільш наглядних проявів міжлітературної (і значить певним чином міжкультурної) взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті. Перекладач повинен докладати усіх зусиль, щоб компенсувати брак розуміння мови оригіналу читачем, але при цьому не вносити навмисних змін у текст першотвору задля того, аби зробити його більш зрозумілим та прийнятним для читачів іншомовної версії. Переклад повинен передати читачеві той самий образ, те саме враження, яке він, знаючи мову оригіналу, отримав би від прочитання першотвору. Тобто він повинен підводити читачів до своєї точки зору, яка є фактично чужою для них.

Р. Міньяр-Белоручев твердить, що художній переклад різко відрізняється від інших видів перекладу неможливістю спиратися в мовній діяльності переважно на репродукцію. Він вимагає не просто використовувати старе, завчене раз і назавжди, він припускає мовну творчість. Художній переклад передає думки оригіналу у формі правильної літературної мови, і викликає найбільшу кількість розбіжностей в науковому середовищі - багато дослідників вважають, що кращі переклади повинні виконуватися не стільки за допомогою лексичних і синтаксичних відповідностей, скільки творчими дослідженнями художніх співвідношень, по відношенню до яких мовні відповідності грають підпорядковану роль. Інші вчені, наприклад, загалом, визначають кожен переклад, у тому числі і художній, як відтворення твору, створеного на одній мові засобами іншої мови. В зв'язку з цим виникає питання точності, повноцінності або адекватності художнього перекладу.

Основні вимоги до перекладу художньої літератури, яким має слідувати перекладач:

1) Точність. Перекладач повинен донести до читача всі думки, висловлені автором. При цьому важливо зберегти не тільки основні положення, але також нюанси і відтінки вислову. Піклуючись про повноту передачі вислову,

перекладач разом з тим не повинен нічого додавати від себе, не повинен доповнювати і пояснювати автора. Це також було б спотворенням тексту оригіналу.

2) Лаконічність. Перекладач не повинен бути багатослівним, думки повинні бути викладені в максимально стислій і лаконічній формі.

3) Ясність. Лаконічність і стислість мови перекладу, проте ніде не повинна бути неясність викладу думки, її нерозуміння. Слід уникати складних і двозначних оборотів, що ускладнюють сприйняття. Думка має бути викладена простою і зрозумілою мовою.

4) Літературність. Як уже зазначалося, переклад повинен повністю відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови. Кожна фраза повинна звучати влучно і природно, не зберігаючи ніяких слідів синтаксичних конструкцій оригінального тексту.

Художній переклад має двосторонній характер: з одного боку він є результатом міжлітературної комунікації, в той же час він багато в чому обумовлює і визначає її. Традиційно вважається, що основна функція перекладу – інформативна, оскільки теорія художнього перекладу не виходила за рамки національно-літературного процесу, або розуміла його надто односторонньо. Проте нині переклад виконує дві основні функції: інформативну і творчу. Отже, художній переклад – це відтворення засобами рідної мови особливостей чужоземного літературного тексту в нерозривній діалектичній єдності його змісту і форми. Переклад є одним з важливих елементів сприйняття літератури іноземною мовою.

Проблема художнього перекладу – співвідношення того, що хотів донести читачу автор і того, що перевів перекладач. Художній переклад обумовлений не лише об'єктивними факторами, але й суб'єктивними. Жоден переклад не може бути абсолютно точним, тому що кожна мова відрізняється своїм складом, в ній просто може не бути таких слів, які би точно відобразили те, що хотів виразити автор, тому і не може досконало передати зміст оригіналу, що неминуче призводить до втрати певного об'єму інформації. Тут головним фактором є

особистість перекладача, який при переведенні тексту обов'язково випустить щось із змісту, а також його бажання показати чи не показати всі особливості оригіналу (існують і такі «нехороші» перекладачі). Закономірністю є те, що при перекладі твору на іншу мову, в силу мовних розбіжностей, асоціативні зв'язки руйнуються. Щоб твір продовжував «жити» в новому мовному середовищі, перекладач повинен прийняти на себе функції автора і відтворити творчий процес його створення і заповнити новими асоціаціями, які викликали б нові образи, властиві даній мові.

Ще однією проблемою художнього перекладу, яка не поступається попередній можна вважати відсутність точності і вірності. Особливо це помітно в поезії, наприклад в переводі хоку. У віршах потрібна ритмічність і римованість. Спроба відтворити у поетичному творі усі слова неодмінно призведе до втрати гармонії твору, тому необхідно визначити, які елементи в даному творі є головними і відтворити їх з усією можливою точністю, не звертаючи велику увагу на інші. Перекладач поетичних творів повинен пропонувати своїм читачам з кожним новим перекладом нові образи, нові форми, нові стилі, і в кожному перекладі повинен вгадуватися його особистий стиль. В цьому випадку читач досить легко і впевнено може вгадати з перших рядків, що цей сонет Шекспіра перевів його улюблений перекладач.

За визначенням В.М. Комісарова художнім перекладом можна назвати вид перекладацької діяльності, основне завдання якого полягає в створенні мовою перекладу аналогічного твору, здатного надавати той же художньо-естетичний вплив, що і текст оригіналу. Зіставляючи такі тексти, можна розкрити внутрішній механізм перекладу, виявити еквівалентні одиниці, а також виявити, які трансформації треба зробити, щоб досягти не тільки лексичної і граматичної, а й стилістичної еквівалентності перекладу, що особливо цінно при перекладі художніх текстів.

У цій роботі було приділено увагу сутності перекладу, особливо художнього, і детально вивчені перекладацькі трансформації. Трансформації є невід'ємною частиною і головним інструментом досягнення адекватного і

еквівалентного перекладу. Художній переклад - дуже складний і серйозний процес, в якому використовуються всілякі перекладацькі трансформації, а саме: стилістичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні та граматичні. З них найбільш важливими є лексичні та граматичні трансформації, яким і було приділено велику увагу в даній роботі.

До лексичних трансформацій можна віднести такі, як: диференціація значень, конкретизація значень, генералізація значень, смисловий розвиток (модуляція), антонімічний переклад, цілісне перетворення і компенсація втрат в процесі перекладу.

До граматичних трансформацій належать: членування речень, об'єднання речень, граматичні заміни та інші.

Також можна виділити такі перекладацькі трансформації, як: перестановки, додавання і опущення.

Слід зазначити, що в процесі перекладацької діяльності трансформації найчастіше бувають змішаного типу. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з одною - перестановка супроводжується заміною, граматичне перетворення супроводжується лексичним і т.д.

У третьому розділі даної роботи були розглянуті приклади використання трансформацій в перекладі художніх творів. Для цього використовувався роман індійського письменника Премчанда «Нірмала». Даний текст був обраний для аналізу, так як при перекладі використовується величезна кількість трансформацій, завдяки яким досягається адекватний переклад. Цей текст дозволив детально вивчити дану тему, так як використовувані в них трансформації показали цілісність і комплексність художнього перекладу.

Розглянувши та проаналізувавши приклади з твору, представлених в практичній частині роботи, можна зробити висновок, що перекладацькі трансформації не використовуються в чистому вигляді. Найчастіше вони

використовуються в комплексі з декількох трансформацій, що забезпечує більш повний і правильний переклад.

Мета даної роботи була досягнута шляхом вирішення поставлених завдань: була розглянута художнього перекладу; було дано визначення і загальна характеристика трансформацій при перекладі; виділені види перекладацьких трансформацій; і показані приклади використання трансформацій при перекладі художніх текстів.

PE3IOME IHO3EMHOIO MOBOIO

तथ्य यह है कि हिंदी और यूक्रेनी भाषाएं इंडो-यूरोपीय परिवार की विभिन्न शाखाओं से संबंधित हैं और विभिन्न संरचनात्मक प्रकारों में उनकी संरचना में भिन्नताएं निर्दिष्ट करती हैं, उनके सेट व्याकरणिक श्रेणियां, रूप और निर्माण जो अनुवाद की कठिनाइयों का एक बड़ा समूह बनाते हैं। एसटी (स्रोत पाठ) की भाषा की व्याकरणिक घटना और टीटी (लक्ष्य पाठ) की संबंधित व्याकरणिक घटना के अलग होने पर अनुवाद करने में कठिनाइयाँ उत्पन्न होती हैं कार्यात्मक विशेषताएं। अनुवाद करने की प्रक्रिया में अनुवादकों को व्याकरणिक समरूपताओं में आना होता है; दोनों भाषाओं में वाक्य के कुछ हिस्सों को व्यक्त करने की खासियत; एक भाषा में कुछ व्याकरणिक घटनाओं की अनुपस्थिति; रूपों के या निर्माण; दहनशील क्षमता की खासियतें शब्द संयोजनों और वाक्यों आदि में किसी शब्द का कार्य करना। दो भाषाओं की व्याकरण संरचनाओं में उपर्युक्त विचलन के कारण हमें व्याकरणिक परिवर्तनों के एक सेट का उपयोग करना चाहिए। पर्याप्त अनुवाद पाने के लिए।

व्याकरणिक रूपांतरण अनुवाद की प्रक्रिया में एक वाक्य के व्याकरणिक संरचना में परिवर्तन हैं। वे अक्सर अनुवादक की व्यक्तिगत पसंद की बात करते हैं और सामान्य तौर पर, स्रोत पाठ की शैलीगत विशिष्टताओं और संचार इरादे पर दृढ़ता से निर्भर करते हैं। अनुवाद परिवर्तनों के वर्गीकरण के लिए बहुत सारे दृष्टिकोण हैं लेकिन सामान्य तौर पर व्याकरणिक परिवर्तनों को छह प्रकारों में वर्गीकृत किया जा सकता है: परिवर्तन; प्रतिस्थापन; इसके अलावा, चूक; विभाजन (आंतरिक और बाहरी); एकीकरण। आइए विवरणों में सभी परिवर्तनों पर विचार करें। ट्रांसपोज़ेशन लक्ष्य वाक्य

वाक्य-रचना तत्वों (विषय, विधेय, वस्तु, आदि) के क्रम में एक बदलाव है, इसकी तुलना में लक्ष्य वाक्य वाक्य रचना या संचार मंशा की खासियत से निर्धारित स्रोत वाक्य की तुलना में।

जब भाषा के कुछ स्रोत प्रतिमानों के तत्वों को लक्ष्य के विभिन्न तत्वों द्वारा प्रतिस्थापित किया जाता है, तो भाषा के रूपात्मक, शाब्दिक और वाक्यगत स्तरों पर लक्ष्य पाठ में कोई परिवर्तन होता है

उदाहरण। प्रतिस्थापन आवश्यक हैं क्योंकि हिंदी और यूक्रेनी अलग-अलग भाषा प्रणालियों के अधिकारी हैं। इस प्रकार, प्रतिस्थापन एक सार्वभौमिक और व्यापक रूप से उपयोग की जाने वाली अनुवाद विधि है। निम्नलिखित बुनियादी प्रकार के प्रतिस्थापन हिंदी-यूक्रेनी अनुवाद में देखे गए हैं।

अनुवाद में परिवर्धन एक परिवर्तन है जिसका लक्ष्य एसटी या प्रतिमान रूपों में मौजूद संरचनात्मक तत्वों की क्षतिपूर्ति है जो लक्ष्य भाषा (टीएल) में गायब है। तथाकथित " संज्ञा समूह " का अक्सर अखबार की भाषा में सामना किया जाता है, विशेष रूप से 'छिपी हुई' वाक्य-रचना और अनुवाद में जोड़-घटाव के लिए अर्थ-संबंधी जानकारी से भरपूर होता है।

प्रवेश टीएल संरचनात्मक पैटर्न और शैलीविज्ञान के दृष्टिकोण से अनावश्यक माना जाने वाले एसटी के तत्वों की कमी है। व्याकरणिक स्तर पर चूक का परिवर्तन हिंदी और यूक्रेनी की व्याकरणिक संरचनाओं में अंतर के कारण होता है। प्रवेश लेक्सिकल स्तर पर भी लागू किया जा सकता है।

विभाजन या तो दो या दो से अधिक लक्षित लोगों द्वारा स्रोत वाक्य के अनुवाद में बदल रहा है या एक साधारण स्रोत वाक्य को एक यौगिक या लक्ष्य लक्ष्य में परिवर्तित कर रहा है। भेद आंतरिक विभाजन (एक यौगिक या जटिल एक में एक सरल वाक्य के रूपांतरण) और बाहरी विभाजन (दो या अधिक में एक वाक्य का विभाजन) के बीच किया जाता है।

एकीकरण विभाजन के विपरीत है, इसका तात्पर्य एक लक्ष्य वाक्य में दो या (शायद ही कभी) अधिक स्रोत वाक्यों के संयोजन से है।

यह ध्यान दिया जाना चाहिए कि जहाँ तक अनुवाद होता है हम अपने शुद्ध रूप में कोई भी परिवर्तन नहीं पा सकते हैं। ज्यादातर मामलों में वे एक दूसरे के साथ संयुक्त होते हैं, एक वाक्य में इसके अलावा, व्याकरणिक और शाब्दिक तत्व इतनी बारीकी से परस्पर जुड़े होते हैं कि एक परिवर्तन में दूसरा शामिल होता है।

इस जटिल वाक्य के अनुवाद में निम्न प्रकार के परिवर्तनों का सहारा लिया गया है:

1. जटिल वाक्य का अनुवाद सरल (आंतरिक विभाजन) द्वारा किया जाता है।
2. शब्द क्रम बदला (ट्रान्सपोज़िशन) है।
3. समय का अधीनस्थ खंड स्थान की क्रिया विशेषण संशोधक (वाक्य के सदस्य का प्रतिस्थापन) द्वारा प्रस्तुत किया जाता है।
4. विधेय और विशेषण संशोधक के अर्थ को विधेय (तनाव और अपरिपक्व के प्रतिस्थापन) द्वारा प्रस्तुत किया जाता है।

5. निश्चित लेख का अर्थ (इसके अलावा) प्रदान किया गया है।

किसी भी भाषा की व्याकरणिक संरचना उसके शब्द-भंडार या शब्दावली जितनी ही महत्वपूर्ण होती है।

व्याकरणिक अर्थ किसी भी तरह के शब्द से कम महत्वपूर्ण नहीं हैं क्योंकि वे इस तरह की मौलिक श्रेणियों को व्यक्त करते हैं जैसे कि तनावपूर्ण संबंध, लिंग, संख्या, मर्यादा, निश्चितता और अनिश्चितता की श्रेणियां आदि।

परिवर्तनों को लागू करने की क्षमता और कौशल एक अनुवादक की क्षमता का एक अनिवार्य घटक है और इसलिए उनके उत्पादन और उचित उपयोग पर उचित ध्यान देने की आवश्यकता है।

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрович Н. Традиционные и современные подходы к переводу художественного текста. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Філологічні науки. 2009. Вип. 81(4). С. 225–229. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_81\(4\)__56](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_81(4)__56)
2. Алексеев А.Я. Художественный образ и перевод - Вісник СДУ. - 2006. - Том 1, №11 (95). - С. 126-130.
3. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика - СПб.: Союз, 2003. - 287 с.
4. Андриєнко Т. П. Стратегії відтворення іншомовних елементів у мовленні персонажів художнього твору. Філологічні трактати. 2012. Т. 4, № 1. С. 115–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2012_4_1_4.
5. Андрущук О. С. Особливості перекладу діалогічного мовлення в романі Стефані Маєр «Сутінки. Молодий місяць». Мовні і концептуальні картини світу. 2015. Вип. 1. С. 34– 46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2015_1_6.
6. Балин В.И. Премчанд и его романы «Обитель любви» и «Воздаяние». — Литературы Индии, М., 1958.
7. Бархударов, Л.С. Язык и перевод. – М.: «Международ. отношения», 1975. – 240 с.
8. Бахтин М.М. Вопрос о литературе и эстетике - М.: Худож. Лит., 1975. - 109 с.
9. Бреус, Е. В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский : 3 – е изд. – М.: Изд – во УРАО, 2002. – 208 с.
10. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: підручник. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 432 с.

11. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы) - М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. - 224 с.
12. Вірченко Т. І. Атрибут «художній» у семіосфері літературознавчої термінології / Т. І. Вірченко, Р. А. Козлов. Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер.: Літературознавство. 2011. Вип. 1(3). С. 155-162. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2011_1\(3\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2011_1(3)_21).
13. Воловик О.О., Погрібна В.Я. Актуальні проблеми художнього перекладу URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2009/Philologia/44108.doc.htm
14. Вопросы теории художественного перевода. Сборник статей. Изд-во «Художественная литература». М., 1971. с. 234.
15. Гарбовский Н.К. Теория перевода [Учебник для студентов высших учебных заведений] - М.: Издательство Московского университета, 2004. - 542 с.
16. Давиденко А. Теоретико-методологічні аспекти перекладу. Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. №27. Київ, 2013.С.74-84.
17. Денисенко Н. В. Відтворення інверсії як перекладознавча проблема / Н. В. Денисенко, Н. Є. Мілько. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 5. С. 127–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2015_5_18.
18. Денисова С. П. Стан та перспективи перекладознавчих досліджень / С. П. Денисова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер.Філологія : – 2014. – Т. 17, № 1. – С. 54–60. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2014_17_1_9.
19. Джваршейшвили Р. Г. Психологическая проблема художественного перевода. Тбилиси : «Мецниереба», 1984. 67 с.
20. До проблеми художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна.

2012. – Вип. 30. С. 144–147. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_30_45 23

21. Дубьянская Т.А. Особенности структуры и проблематика раннего романа на хинди. Вестник Московского Университета. Сер. № 13. Востоковедение. 2008, № 1, с. 62-76.

22. Дюришин Д. Художественный перевод в межлитературном процессе [Проблемы особых межлитературный общностей] - М.: Час, 1993. - 456 с.

23. Заботина Т.Е. Подход к интерпретации как к действованию / Филологическая герменевтика и общая стилистика. - Тверь: ТГУ, 1992. - С. 54-65.

24. Іваненко К. В. Специфіка перекладу художнього тексту. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 2011. Вип. 22. С. 116–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2011_22_21.

25. Казакова Т.А. Теория перевода (лингвистические аспекты) - СПб.: Издательство Союз, 2003. - 296 с.

26. Казакова Т.А. Практические основы перевода. // Серия: Изучаем иностранные языки. - СПб.: Издательство Союз, 2000. - 320 с.

27. Касьяненко О. О. Актуальні питання художнього перекладу та деякі підходи до його викладання URL:
http://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/ffil/program_58b49e9bd8667.pdf

28. Касюк Н. С. Интерпретация слова в художественном тексте: некоторые аспекты. Личность – Слово – Социум : материалы VII международной науч.-практ. конф., г. Минск, 11-12 апреля 2007. Часть 1. «Паркус плюс» С.110–114.

29. Кіщенко Ю. В. Поняття точності та адекватності перекладу художнього тексту. URL:<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/293/1/>

30. Кіщенко Ю. В. Чинники, які впливають на процес перекладу тексту. Наукові записки [Національного університету "Острозька

академія"]]. Сер.: Філологічна. 2009. Вип. 11. С. 46–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2009_11_10

31. Комиссаров, В. Н. Лингвистика перевода. – М.: ЛКИ, 2007. – 165 с.

32. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода [Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых] - М.: ЧеРо, 1999. - 136 с.

33. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Владлен Наумович Комиссаров. - М.: Высш. шк., 1990. - 253 с.

34. Коптілов В.В. Актуальні питання українського художнього перекладу - К.: Видавництво Київського університету, 1971. - 131 с.

35. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч.посіб. К. Юніверс, 2002. 280с.

36. Королева Т., Логвина Я.,Тектен Таркан Оценка качества перевода художественного текста. Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. №17, 2013, С.87-97.

37. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця. «Нова Книга», 2001.448 с.

38. Косиков Г.К. К теории романа (роман средневековый и роман Нового времени). — Проблема жанра в литературе средневековья. М., 1994.

39. Латышев, Л. К. Эквивалентность перевода и способы её достижения. – М.: «Международ. отношения», 1981. – 248 с.

40. Леонтьева К.И. Идеология как мотив адаптивных манипуляций при переводе. Вестник Тверского государственного университета. Серия: Филология. 2014. №. 2. С. 256–263.

41. Лімборський І. В. Перекладач як читач та інтерпретатор художнього тексту (компаративні проєкції). Вісник Дніпропетровського

університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки. 2015. № 1. С. 16–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduepf_2015_1_4.

42. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.

43. Миньяр-Белоручев, Р. К. Как стать переводчиком? – М.: Стелла, 1994. – 142 с.

44. Миньяр-Белоручев, Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. – М.: Воениздат, 1980. – 237 с.

45. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода. - М.: Московский лицей, 1996. - 208 с.

46. Немченко, В.Н. Введение в языкознание – М.: Дрофа, 2008. – 704 с.

47. Павленко О. Г. Художній переклад як предмет теоретичної рефлексії. Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Філологія. 2012. Вип. 7. С. 68–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2012_7_12.

48. Пиввуєва Ю.В., Двойнина Е.В. Пособие по теории перевода. - М.: Филоматис, 2004. - 304 с.

49. Полюк І.С. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. Вісник НТУУ«КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2006. Вип. 3(18). С. 175–179. URL: http://novyn.kpi.ua/2006-3/07_Polyuk.pdf

50. Попович, А. Проблемы художественного перевода. – М.: Высш. школа, 1980. – 199 с.

51. Потебня А.А. Теоретическая поэтика - М.: Изд-во Наука, 1990. - 181 с.

52. Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: «Междун. Отношения», 1974. – 216 с.

53. Солодуб Ю.П., Альбрехт Ф.Б., Кузнецов А.Ю. Теория и практика художественного перевода: учебное пособие для вузов - М.: Издательский центр "Академия", 2005. - 296 с.
54. Сорокин Ю.А. Что мы делаем, когда переводим художественный текст? Вопросы когнитивной лингвистики. № 1 (004), 2005. С.44–48.
55. Сухочев А.С. Индийский роман. Изученность и перспективы изучения. — Проблемы индийского романа. М., 1974.
56. Тимченко Є. П. Порівняльна стилістика німецької та української мов: навч. посібник / Є. П. Тимченко. - Вінниця: Нова Книга, 2006. - 240 с.
57. Тюленев С.В. Теория перевода - Москва: Гардарики, 2004. - 204 с.
58. Торопцев, И.С. Словопроизводственная модель. – Воронеж: 1980. – 148 с.
59. Фёдоров, А. В. Основы общей теории перевода (Лингвистический очерк). – М.: Издательство Высш. школа, 1986. – 395 с.
60. Чаухан Ш. Очерк истории литературы хинди. М., 1960. – 335 с.
61. Шевченко О. О. Переклад як творчий процес. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2014. № 6(2). С. 33–38. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2014_6\(2\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2014_6(2)_7).
62. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 164–168.

63. Яковлева М. А. Компенсация при передаче стилистически сниженных высказываний на разных уровнях текста. автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Москва, 2008. 24 с.

64. Das S.K. A History of Indian Literature. 1800-1910. Western Impact: Indian Response. New Delhi: Sahitya Academy, 2000 (reprint of 1991).

65. . Gaeffke P. Hindi Literature in the Twentieth century. Wiesbaden, 1978 (A History of Indian Literature; Vol. VIII. Modern Indo-Aryan Literatures, pt. I, fasc. 5).

66. MacGregor R.S. Hindi Literature in the Nineteenth and Early Twentieth century. Wiesbaden, 1974 (A History of Indian Literature; Vol. VIII. Modern Indo-Aryan Literatures, pt. I, fasc. 2).

67. Mukherjee M. Realism and Reality. The Novel and Society in India. Delhi, 1985.

68. NIBD — The Novel in India, its Birth and Development. Ed. by T.W.Clark. L., 1970.

69. द्विवेदी हजारी प्रसाद। हिंदी साहित्य। डालीटी, 1955।

70. मिश्रा अमरेंद्र हिंदी के उपन्यास और प्रेमचंद - गगनांचल (प्रेमचंद-एक)। 1980

71. सुक्ला रामचन्द्र. हिंदी-साहित्य का इतिहास. इलाहाबाद, 1933.

СЛОВНИКИ

72. Васильева Н. Краткий словарь лингвистических терминов / Н. Васильева, В. Виноградов, А. Шахнарович. – М.: Русский язык, 1995.

73. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь / Л. Л. Нелюбин. – 5-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 320 с.